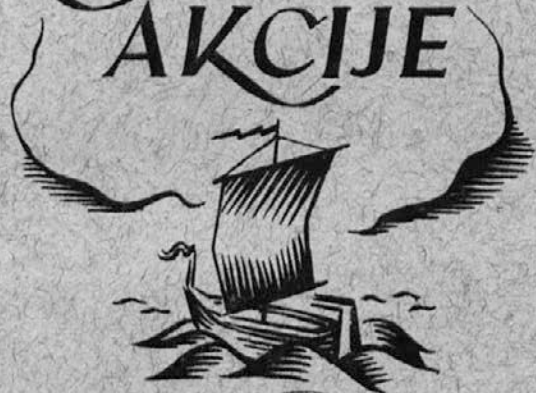

Vsi soviti ostanejo

REVIJA*

KATOLIŠKE AKCIJE

1942-XX

1-2

VSEBINA

	Stran
Pij XII. o novem redu — <i>Dr. Al. Odar</i>	1
Vzroki odpora proti Kristusu Kralju — <i>Aleš Ušeničnik</i>	12
Odtujenost krščanstva in krščanstvu — <i>Franc Grivec</i>	20
O dobrih brezvercih — <i>L—j.</i>	28
Erich Przywara, Pobožnost Srca Jezusovega (iz: <i>Crucis Myste- rium, Paderborn 1939</i>)	32

Revija Katoliške akcije bo izhajala vsak drugi mesec.

Naročnina letno 40— lir, za dijake 20— lir.

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja *dr. Janez Kraljič*, Vodnikov trg 4, Ljubljana.

Uprava: Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2 (*Ničman*).

Račun pri Poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani, štev. 13.367.

Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (predstavnik *Jože Kramarič*).

PIJ XII. O NOVEM REDU

Dr. Al. Odar

I.

Govorjenje o novem redu je danes v velikem svetu na dnevnem redu. Oba vojskujoča se tabora zatrjujeta, da nimata le namena popolnoma zmagati svojega nasprotnika, marveč po zmagi ustvariti nov red v svetu. Oba hočeta doseči trajen mir. Oba sta se naučila iz izkušnje po prvi svetovni vojni, da je za trajen mir potreben nov red v svetu. Če tega ne bo, bomo imeli v Evropi vojsko vsakih pet in dvajset let, kot pravi Hitler. Ni namen našega predavanja, da bi podrobneje razpravljali o teh predlogih novega reda in trajnega miru med narodi. Ugotovimo le, da je zahteva po trajnem miru in novem redu kot njegovem nujno potrebnem pogoju danes v svetu splošna.

Nastane pa vprašanje, kakšno stališče zavzema do načrtov o novem redu katoliška Cerkev. Jasno je, da Cerkvi ne more biti vseeno, kakšen bo ta novi red, ali bo oprt na takšne ali drugačne ideološke temelje. Po drugi strani pa je prav tako razumljivo, da Cerkve kot take ne zanima, kako bo ta red izveden v tehničnem pogledu, da takó rečem. Do takih važnih javnih in svetovnih vprašanj, kot je vprašanje o novem redu v svetu, pojasnijo navadno cerkveno stališče papeži v okrožnicah ali v nagovorih.

Tako je tudi papež Pij XII. govoril o novem redu kot pogoju za trajen mir izrecno že trikrat, vsakokrat na božično vigilijo v odgovoru na voščila, ki mu jih je izrekel za božične praznike kardinalski kolegij, tako na dan pred božičem l. 1939, kot l. 1940 in 1941. Vsakokrat je formuliral zahteve novega reda v petih točkah.

Preden si ogledamo te papeževe zahteve, si moramo biti na jasnem, s kakšnega stališča hoče govoriti papež o novem redu in kakšno je to stališče v razmerju do predlogov o novem redu, kakor jih predlagata oba vojskujoča se tabora. V svojem nagovoru iz leta 1940. papež izrecno odgovarja na to vprašanje.

Cerkev, pravi papež, ne more biti poklicana, da bi se pridružila ali dajala prednost kateremu izmed nasprotujočih si sistemov,

ki so vsi vezani na čas in od njega odvisni, torej časovno pogojeni. Cerkev, glasnica in varuhinja verskih in moralnih načel, ima samo to nalogo, da pridobi z verskimi in vzgojnimi sredstvi vse narode brez izjeme za vrednote krščanskega življenja, »da bi vsak narod uporabljal na način, ki ustreza njegovim posebnostim, versko spoznanje in krščanske versko-nravne nagibe za to, da si ustanovi družbo, ki bo človeka vredna, duhovno dvignjena in vir pravega blagostanja«.

To je torej vidik, raz katerega govori papež o novem redu.

Zakaj pa je tudi Cerkev poklicana, da spregovori o novem redu, in zakaj je prav ona, je pojasnil papež v božičnem nagovoru l. 1941. Takole pravi:

»Ni sedaj prvič, da sanjajo možje, ki pričakujejo, da se bodo ovenčali z lavorikami vojne zmage, o tem, kako bodo dali svetu nov red, pokazali nova pota, ki po njihovem mnenju vodijo do blaginje, zadovoljstva in napredka.«

»Zgodovina uči, da je bilo mirovnim pogodbam, sklenjenim v nepravem duhu in pod pogoji, ki nasprotujejo moralnim zakonom in pravi politični modrosti, odmerjeno le kratko in borno življenje. Take pogodbe so kmalu razodele in razgalile napako v računih, ki je brez dvoma človeška, a zato nič manj usodna.«

»Razdejanje sedanje vojske pa je preveč grozno, da bi se mu smela pridružiti še nesreča miru, ki ne bi rodil uspeha, ampak razočaranje. Da se prepreči še to veliko zlo, je potrebno, da z iskreno voljo in vztrajno močjo ter s plemenitim namenom pri tem delu sodelujejo ne le ta ali ona stranka, ta ali oni narod, marveč vsi narodi, da, vse človeštvo. Gre za vesoljno zadevo splošne blaginje, ki zaradi verskih in moralnih vidikov na stavbi, katera se namerava graditi, zahteva, da sodeluje krščanstvo.«

»Poslužujemo se svoje pravice, ali bolje: svojo dolžnost izpolnjujemo, če danes, na božični večer, ki je kakor zarja upanja za ves svet, z oblastjo Našega apostolskega poslanstva in s toplim pozivom Našega srca obrnemo pozornost in misli vsega sveta na nevarnosti, ki prete miru, ki naj bi bil pravi temelj resničnega novega reda in ki naj bi izpolnil pričakovanje in želje vseh narodov po mirnejši bodočnosti.«

Papež Pij XI. je v svoji prvi okrožnici Ubi arcano z dne 23. decembra 1922, torej iz časa, ko je nastopil mir po veliki svetovni vojni v l. 1914 do 1918, zapisal tole:

»Predvsem je potrebno, da se pomirijo duhovi ljudi. Ne bo namreč veliko koristil oni zunanji videz miru, ki kakor neka vljudnost ureja in oblikuje njih medsebojno občevanje.«

»Treba je takega miru, ki prešinja in pomirja duhove in jih nagiblje ter navaja k medsebojni bratski ljubezni. Tak mir je le mir Kristusov.«

Potem je okrožnica nadaljevala: »Pravi Kristusov mir ne more kreniti od pravila, ki ga daje pravičnost, ker je Bog sam, ki sodi

pravico (ps 9, 4) in ker je delo pravice mir (Iz 32, 17). Toda ne more veljati samo ta trda in, rekli bi, železna pravičnost, marveč se mora vsekako ublažiti z ne manjšo ljubeznijo, saj je ta krepost posebno pripravna, da ljudi spravi z ljudmi.«

Tako je pisal Pij XI. pred dobrimi devetnajstimi leti v svoji prvi okrožnici. Danes pa smo že tretje leto v vojski. Pravilno je slutil veliki papež, kakšen bo svetovni razvoj. Prave notranje pomiritve med narodi ni bilo, pravičnosti in ljubezni ni bilo, zato je izbruhnila nova vojska, preden je minilo dvajset let, odkar so bile sklenjene zadnje mirovne pogodbe, ki naj bi zaključile prvo svetovno vojno. Danes moremo reči, da je bila doba brez bojev med prvo in drugo svetovno vojno le premirje, ne pa pravi mir.

II.

Preden preidemo k pogojem, ki jih našteva papež Pij XII. kot nujno potrebne, če naj bo novi red boljši od starega, je treba najprej pripomniti, da papež ni hotel pa tudi ni mogel povedati kaj novega. Katoličani vemo ali vsaj vedeti bi morali, če bi katoliško mislili, na kakšnih osnovah mora sloneti novi red, ki bi mogel zagotoviti kolikor toliko trajan mir. Namen papeževega govora ali okrožnice ni v tem, da pove kaj senzacionalnega ali vsaj novega, marveč, da naglasi znova to, kar je potrebno, da svet sliši. Gre zvečine za stare in znane resnice, ki pa jih svet upoštevati noče, ali pa je nanje že pozabil. Papež se sklicuje le na npravna in krščanska načela in v velikih obrisih nakazuje njih aplikacijo. Modernemu pozitivističnemu mišljenju se tako papeževo sklicevanje na osnovna npravna in krščanska načela zdi odvišno modrovanje, ki je brez prave koristi za dejavnost; toda prav to je ena izmed osnovnih zmot, ki so krive sedanjega razdejanja. Vrniti se moramo nazaj k upoštevanju npravnega reda in njegovih načel. Če hočemo svetu pomagati iz razdejanja, v katerem danes ječi, v nov boljši red, moramo najprej doumeti vzroke tega razdejanja.

»Le eno zdravilno sredstvo je — pravi papež v božičnem nagovoru iz l. 1941, — le eno zdravilno sredstvo je proti splošnemu razdejanju, to namreč: da se vrnemo nazaj k oltarjem, tja, kjer so nekdanj črpali nešteti rodovi vernikov blagoslov in notranjo moč za izpolnjevanje svojih dolžnosti. Vrniti se moramo k veri, ki je razsvetljevala poedince in družbo ter jih poučevala o njihovih pravicah in dolžnostih; spet je treba uveljaviti modra in neomajna načela družabnega reda. Poziv nazaj k tem blagodejnim virom mora mogočno, neprestano in povesod doneti ob uri, ko se bo stari red umaknil in prepustil pot ter prostor novemu redu.«

Vzrok sedanjih vojnih grozot je po papeževih besedah iz zadnjega božičnega nagovora v tem, ker je človeštvo odpadlo od krščanstva in zašlo v materializem.

»Ne moremo zapreti oči — pravi — pred žalostno sliko vedno splošnejšega razkristjanjenja posameznikov in družbe. Najprej je propadalo npravno življenje, potem pa so začeli pozabljati in odkrito tajiti resnice in sile, ki so nam dane, da nas razsvetlujejo v spo-

znanju dobrega in slabega ter da krepijo družinsko in zasebno, državno in vse javno življenje. Kakor kuga se je razširila in zadela mnoge narode v Evropi in v svetu verska brezbriznost ter povzročila v dušah tolikšno moralno praznoto, da je ni mogel izpolniti noben verski vitez, noben narodni ali mednarodni mit.«

»Ko je človek zašel v moralni prepad, ker se je odtujil Bogu in krščanskemu življenju, ni preostalo drugega, kakor da so se ljudje s svojimi misli, naklepi in navodili, s svojim zanimanjem in delom obrnili in usmerili v snovni svet.«

Materializmu se je predal tako poedinec kot družba. Materializem je zavladal v gospodarskem, političnem in socialnem življenju. Sadovi materializma niso izostali. V božičnem nagovoru iz l. 1941. papež materializem in njegove sadove živo opisuje.

Vzrok sedanje katastrofe je torej ta, ker so ljudje odpadli od krščanstva in zašli v materializem. V tej zvezi papež Pij XII. zavrača očitek, češ da je krščanstvo odpovedalo. »Ne, krščanstvo ni odpovedalo, marveč ljudje so se uprli pravemu krščanstvu, ki je ostalo zvesto Kristusu in njegovemu nauku. Prikrojili so si krščanstvo po svojih željah, napravili so si novega malika, ki ne odrešuje, ki se ne upira strastnemu poželenju mesa, ne hlepenju po bleščečem zlatu in srebru, ne napuhu življenja. Ustvarili so si novo vero brez duše ali dušo brez vere, krinko za mrtvo krščanstvo, brez Kristusovega duha.«

»Že desetletja in stoletja se mnogi niso vedeli z besedami, dejanji in ukrepi za nič boljšega ali slabšega truditi kakor za to, kako bi iztrgali iz src ljudi, od otrok pa do starčkov, vero v Boga, Stvarnika in Očeta vseh, ki dobro plačuje in hudo kaznuje. V ta namen so izkvarili vzgojo in pouk; z vsemi sredstvi in na vse načine, z besedo in tiskom, z zlorabo znanosti in oblasti so napadali in stiskali vero ter Cerkev Kristusovo.«

»Potem pa so razglasili, da je krščanstvo odpovedalo.«

Če hoče zdravnik uspešno zdraviti, mora najprej ugotoviti bolezen. Tako je tudi papež najprej ugotovil vzrok sedanjega razdejanja. Ta ugotovitev pa je obenem že s prstom pokazala, kje sta rešitev in zdravilo.

»Novi red — pravi papež v zadnjem božičnem nagovoru — novi red, ki si ga po preskušnjah in po ruševinah te vojske želijo vsi narodi, mora biti zgrajen na neporušljivi in nespremenljivi skali moralnega zakona, ki nam ga je Stvarnik sam objavil v naravnem redu in ga z neizbrisnimi črkami vklesal v naša srca. Javno mnenje vseh narodov in vseh držav mora zahtevati in pospeševati izpolnjevanje nravnega zakona tako enoglasno in s tako silo, da se nihče ne bo upal o njem dvomiti ali rahljati njegove obveznosti.«

Moralni zakon pomeni pravičnost in ljubezen. Če pa se novi red ne bo gradil na temelju moralnega zakona, torej pravičnosti in ljubezni, je že vnaprej obsojen, da bo propadel. »Moralni zakon mora, pravi papež, z žarki svojih načel voditi kot svetilnik vse delovanje

posameznikov in držav; njegovim koristnim in rešilnim opominom ter znamenjem morajo vsi slediti, če nočejo, da vse njihovo delo in ves njihov trud doživi v viharju brodolom.«

III.

Na osnovi moralnega zakona našteva papež nekatere pogoje trajnega miru in novega reda. V vseh treh božičnih nagovorih jih navaja, v enem te, v drugem druge. Upoštevati moramo vse, ker papež ni nameraval opustiti prejšnjih, ko v poznejšem govoru navaja druge, marveč najnovejši le dopolnjujejo prejšnje.

Sam pravi v zadnjem božičnem nagovoru: »Zato povzemamo in dopolnjujemo to, kar smo že ob drugih prilikah pojasnili, ter poudarjamo tudi sedaj nekatere bistvene pogoje za mednarodni red, ki naj vsem narodom zagotovi pravičen in trajen mir ter prinese blagostanje in srečo.«

V naslednjem si kratko oglejmo te bistvene pogoje. Navajali bomo pogoj za pogojem, kakor si slede v vsakem nagovoru posebej. To za zato, ker bomo tako laže zajeli papeževe misli. Pri tej stvari ne gre samo za to, kaj je papež povedal, marveč tudi za to, kako je povedal, kako je ta ali oni pogoj formuliral. Vsebina pogojev je bila papežu že narekovana po nravnem redu, njegovi pa sta taktika in formulacija. Iz istega razloga navajamo tudi papeževe besede neokrnjene v prevodu. Te besede nosijo pečat osebnosti sedanjega papeža.

Papež resda podaja samo vrhovna moralna načela za reševanje težkih meddržavnih odnošajev, vendar pa govori nenavadno praktično in za čuda konkretno. Vse pa je dobro pretehtano. Bilo bi zato zelo koristno, če bi le njegove predloge večkrat premišljevali, da se ne bi, kar se žal le prevečkrat dogaja, izgubile brez sledu.

IV.

V božičnem nagovoru l. 1959, torej po prvih štirih mesecih vojske, je papež navajal pet pogojev, od teh omenimo zlasti drugega, tretjega in petega.

Drugi zahteva, da je treba priti do sporazumne, organične in progresivne razorožitve.

Tretji omenja mednarodne ustanove, ki naj se zboljšajo in katerih namen je, odstranjevati nesporazume.

Peti govori o duhu krščanske pravičnosti in ljubezni.

O drugem pogoj, o potrebi razorožitve, pravi papež takole:

»Da bo red, na ta način ustanovljen, mogel biti miren in trajen ter res osnova pravega miru, se morajo narodi rešiti težečega jih suženjstva neprestanega oboroževanja in nevarnosti, da postane materialna sila. Če pri sklenitvi miru ne bodo polagali bistvene važnosti na sporazumno, organično in progresivno razorožitev tako v praktičnem kot v duhovnem redu in ne bodo skrbeli, da se zvesto izvrši, se bo pokazalo prej ali slej, da takemu miru manjka opore in življenjske moči.« O razorožitvi je govoril papež tudi v tretjem božičnem nagovoru.

Tretji pogoj, potrebo mednarodnih ustanov, kot so mednarodna razsodišča in drugi organi, papež takole utemeljuje:

»Bilo bi v skladu z zahtevami človeške modrosti, če bi se pri vsaki preureditvi mednarodnega življenja od vseh strani preučile vrzeli in pomanjkljivosti prejšnje ureditve. In ko se ustvarjajo ali upostavljajo mednarodne ustanove, ki imajo tako visoko poslanstvo, pa hkrati tako težko in polno odgovornost, bi se morale upoštevati skušnje, ki so nastale zaradi neučinkovitosti ali zaradi slabega delovanja prejšnjih podobnih pobud. Ker pa je za človeško slabost tako težko, rekli bi skoro nemogoče, da bi vse predvideli in vse zavarovali takrat, ko se sklepa mir, je zelo važno, da se ustanove pravne ustanove, ki naj zagotove, da se bodo pogodbe lojalno in zvesto spolnjevale in v primeru priznane potrebe tudi revidirale in popravile. Te ustanove imajo odločilen pomen, da se morejo mirovne pogodbe častno sprejeti in da se preprečijo svojevoljne in enostranske prelomitve in razlage pogojev v teh pogodbah.«

Četrti pogoj govori o zahtevah narodov in pravi med drugim: »So to zahteve, ki se vedno ne morejo opirati na strogo pravico, ker jim nasprotujejo veljavne priznane pogodbe ali kakih drugi pravni naslovi, pa vendar zaslužijo, da se dobrohotno preiščejo, da se jim ustreže po mirni poti in, če se zdi potrebno, tudi s primerno, modro in soglasno revizijo pogodb. Ko se tako doseže pravo ravnotežje med narodi in upostavijo temelji za medsebojno zaupanje, se s tem odstrani marsikak povod, da bi prišlo do sile.«

Zadnji pogoj zahteva duha pravičnosti in ljubezni. Papež ta pogoj takole utemeljuje:

»Toda tudi najboljše in najbolj izpopolnjene uredbe bodo nepopolne in obsojene končno na neuspeh, če oni, ki vodijo usodo narodov kakor tudi narodi sami ne bodo vedno bolj pronicali v onega duha, iz katerega edino prehaja v mrtvo črko paragrafov v meddržavnih pogodbah življenje, avtoriteta in obveznost; v oni čut notranje in natančne odgovornosti, ki meri in tehta človeške določbe po svetih in nespremenljivih normah božjega prava; v ono lakoto in žejo pravičnosti, ki je v govoru na gori razglašena kot blagor in kateri je za naravno podlago moralna pravičnost; v ono vesoljno ljubezen, ki je kompendij in cilj krščanskega ideala, ki dela most tudi do onih, ki niso z nami ene vere.«

To so torej pogoji za trajen mir, kakor jih je očrtal papež v božičnem nagovoru l. 1959.

V.

Leto pozneje, za božič l. 1940, ko se je vojni vihar še bolj razbesnel in zajel od prej mirnih držav tudi Italijo, je papež formuliral »nepogrešljive pogoje za nov red«, kakor sam pravi, kot petero zmag.

Prve štiri od teh zmag so:

1. Zmaga nad sovraštvom, ki danes razdvaja narode.
2. Zmaga nad nezaupanjem, ki leži kot težko breme nad meddržavnim pravom in onemogočuje vsak pravi sporazum.

3. Zmaga nad zločestim načelom, da je korist temelj pravice, da sila ustvarja pravico.

4. Zmaga nad nepravilno razdelitvijo dobrin, ki stalno povzroča spore.

Prvi pogoj papež takole opredeli:

»Zmaga nad sovraštvom, ki danes razdvaja narode; zato odpoved sistemom in praksam, od katerih to sovraštvo stalno prejema novo netivo. Res je, da sedaj v nekaterih državah neobzdržana propaganda, ki se ne ustavi tudi pred očitnim potvarjanjem resnice, prikazuje dan za dnem, skoro uro za uro javnemu mnenju nasprotno narode v potvorjeni in žaljivi luči. Toda kdor res hoče ljudstvu dobro, kdor želi pripomoči k temu, da bi se duhovne in moralne osnove za bodoče sodelovanje med narodi obvarovale neprecenljive škode, ta bo imel za svojo sveto dolžnost in visoko poslanstvo ne dopustiti, da se izgube iz misli in čustva ljudi naravni vzori resnice, pravice, vljudnosti in sodelovanja v dobrem, zlasti pa vzvišeni nadnaravni vzor bratske ljubezni, ki jo je prinesel na svet Kristus.«

Formulacija drugega papeževega pogoja je tale:

»Zmaga nad nezaupanjem, ki leži kot težko breme nad meddržavnim pravom in onemogočuje vsak pravi sporazum; zato povrnitev k načelu: *iustitiae soror incorrupta fides* (Horac, Ode I, 24, 6. 7 = nepokvarjena zvestoba je sestra pravičnosti), k zvestemu ravnanju po tem načelu pri pogodbah; brez tega ni možno varno sožitje narodov, zlasti pa ne skupno bivanje mogočnih in slabotnih narodov. Stara rimska modrost je razglasila: »*fundamentum autem est iustitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas*« (Cicero, *De officiis* 1. 7, 25). (Pravičnosti podlaga pa je, da se to, kar se reče ali dogovori, dosledno in pošteno izpolni.)

Tretjo potrebno zmago papež takole opisuje:

»Zmaga nad zločestim načelom, da je korist temelj pravice, da sila ustvarja pravico. To načelo odvzema trdnost vsakemu meddržavnemu odnošaju v veliko škodo zlasti za tiste države, ki se ali zaradi svoje tradicionalne zvestobe miroljubnim metodam ali zaradi manjše vojne zmožnosti nočejo ali ne morejo boriti z drugimi. V norme za meddržavno občevanje se zato mora vrniti resna in globoka npravnost. Kar pa seveda ne izključuje, da se ne bi prvič preiskovalo, kaj je koristno in pošteno, in drugič uporabe sile ob pravem času in zakonito, da se zavarujejo zmerne pravice, ki so nasilno napadene ali da se popravijo žalitve.«

Četrty pogoj govori o nepravilni razdelitvi dobrin, kar trajno povzroča spore. Papež ta pogoj kratko formulira in sicer takole:

»Zmaga nad tisto kaljo sporov, ki je v preveč kričočem nasprotju na polju svetovnega gospodarstva. Treba je delati postopno in s potrebnimi garancijami, da pridemo do takega reda, ki bo nudil vsem državam sredstva, da bodo mogle zagotoviti svojim državljanom vseh slojev primerno življenje.«

VI.

Leto nato, ko je iz evropske vojske nastala v resnici svetovna vojna, vojna svetovnih kontinentov, ko so se zapletli vanjo vsi svetovni imperiji, je govoril papež tretjič o tej stvari in poudarjal, kakor sam pravi, »nekatero bistvene pogoje za mednarodni red, ki naj vsem narodom zagotovi pravičen in trajen mir ter prinese blagostanje in srečo.« Kakor je bilo že zgoraj omenjeno, papež v tem božičnem nagovoru iz l. 1941, po lastni izjavi povzema in dopolnjuje, kar je že ob drugih prilikah pojasnil.

Tudi v tem nagovoru našteva papež pet pogojev oziroma pet skupin pogojev. Nekatero od teh smo vsaj v zametku že srečali v prejšnjih dveh nagovorih, nekateri pa so novi. Pogoji pa, ki se tu navajajo, so tile:

1. Svoboda, nedotakljivost in varnost se morajo zagotoviti vsem narodom, velikim in malim.

2. Ne smejo se omejevati ali zatirati kulturne in jezikovne posebnosti narodnih manjšin, njih gospodarski razvoj in naravna plodnost.

3. Gospodarski viri in splošno potrebne surovine se morajo med narode pravično razdeliti.

4. Četrty pogoj našteva dve nujno potrebni jamstvi za svetovni mir, to sta prvič razorožitev in drugič ureditev izpopolnjenih mednarodnih ustanov, ki bodo jamčile za iskreno izpolnjevanje pogodb in poskrbele za potrebne popravke in spremembe v njih, po načelih prava in primernosti.

5. Vera in Cerkev se ne smeta preganjati ali omejevati. Dovoli naj se Cerkvi, »da bo mogla svobodno in brez ovir postaviti svoje nadnaravne sile v službo edinosti in miru med narodi«.

Prvega izmed teh pogojev, ki govori o osnovnih pravicah vseh narodov, smo srečali že v prvem papeževem božičnem nagovoru. Tu v tretjem papež ponovi misli, ki jih je povedal v prvem nagovoru, doda pa še nekaj novih. Besedilo pravi med drugim:

»Nujno je, da pripada velikim državam zaradi večjih možnosti in zaradi njih moči vodstvo pri sklepanju gospodarskih zvez z manjšimi in slabotnejšimi državami, vendar pa imajo te — seveda v okviru splošne koristi, kar velja za vse — neoporečno pravico, da se jim v spopadih med državami zavaruje tista nevtralnost, ki jim gre po naravnem in mednarodnem pravu, in da se zaščiti njih gospodarski razvoj. Zakaj samo na ta način bodo mogle doseči primerno stopnjo splošne blaginje, materialni in duhovni razcvet svojega ljudstva.«

Tretji papežev pogoj v zadnjem božičnem nagovoru zahteva pravično razdelitev zemskega bogastva. Že prejšnje leto je v božičnem nagovoru terjal zmago nad nepravilno razdelitvijo dobrin, ki stalno povzroča spore. »Treba je delati — je govoril takrat — postopno in s potrebnimi garancijami, da pridemo do takega reda, ki bo nudil vsem državam sredstva, da bodo mogle zagotoviti svojim državljanom vseh slojev primerno življenje.« V zadnjem nagovoru pa je govoril tudi o tej stvari še bolj jasno in določno. Rekel je namreč:

»V novem redu, postavljenem na temelje moralnih načel, ni prostora za omejene sebične račune, po katerih bi se nekateri hoteli polastiti gospodarskih virov in splošno potrebnih surovin v takem obsegu, da bi države, ki so od narave manj oblagodarjene, ostale brez njih. Zelo smo potolaženi, ko vidimo, da naglašajo tudi v onih državah, ki bi prišle, če se uveljavi to načelo, v skupino onih, »ki dajejo«, ne onih, »ki prejemajo«, da nujno morajo biti vsi deležni zemskega bogastva. Kajpada je pravično, da se to vprašanje, ki je za svetovno gospodarstvo odločilno, rešuje načrtno, postopno in s potrebnimi jamstvi; pri tem pa se bo treba učiti iz napak in pozab preteklosti. Če se pri ustvarjanju bodočega miru ne bo pogumno rešilo tudi to vprašanje, bo ostala v medsebojnih odnosih narodov globoka in močna korenina, iz katere bodo poganjala ostra nasprotja in grenka zavist. To pa bi končno pripeljalo spet do novih spopadov. Pripomniti pa je treba, da je zadovoljiva rešitev tega vprašanja prav tesno zvezana z drugo osnovno zahtevo novega reda, o kateri govorimo v naslednji točki« (to je zahteva o jamstvih za mir).

V prvem božičnem nagovoru je papež kot drugi pogoj postavil zahtevo po sporazumni, organični in progresivni razorožitvi, kot tretji pogoj pa izboljšanje mednarodnih ustanov, katerih namen je odstranjevati nesporazume. V četrtem pogoju v istem nagovoru, kjer je zahteval, naj se upoštevajo upravičene zahteve narodov, je spomnil tudi »primerno, modro in soglasno revizijo meddržavnih pogodb«. V drugem božičnem nagovoru pa je v drugi točki, tam, kjer je govoril o zmagi nad nezaupanjem, ki leži kot težko breme nad meddržavnim pravom, terjal kot pogoj za novi red povrnitev k načelu, da je pogodbe treba držati. Vse te zahteve je z nekaterimi dopolnil združil v tretjem božičnem nagovoru kot četrti pogoj. Pravi namreč med drugim: »Na noben način se ne sme dopustiti, da bi se nesrečna svetovna vojna s svojimi gospodarskimi ter družabnimi razdejanji in s svojimi moralnimi zablodami in zmedami še v tretje vrgla na človeštvo. Da pa bo človeštvo za dolgo obvarovano pred to šibo, se mora resno in pošteno začeti s postopnim in primernim omejevanjem oboroževanja. Prevelika razlika med čezmernim oboroževanjem mogočnih držav in pomanjkljivim oboroževanjem slabotnejših je nevarna za mir med narodi in narekuje, da se določi znatna in sorazmerna omejitev v izdelovanju in posedovanju napadalnega orožja.«

»V skladu z ureditvijo, po kateri bi se izvajalo razoroževanje, je treba določiti primerna, za vse častna in učinkovita sredstva, ki bi pripomogla načelu »pacta sunt servanda« — pogodbe je treba izpolnjevati, do tiste življenjske in moralne veljave, ki mu gre v pravnih meddržavnih odnošajih. To načelo je v preteklosti preživljalo nevarno krizo in doživelo kršitve, ki se ne dajo tajiti. Nasprotovalo mu je skorajda neozdravljivo nezaupanje med različnimi narodi in njihovimi vladarji.«

»Da bo medsebojno zaupanje spet oživelo, je treba uvesti ustanove, ki si bodo pridobile splošno spoštovanje in se posvetile plemeniti nalogi, namreč zajamčiti iskreno izpolnjevanje pogodb in po načelih prava in primernosti poskrbeti za potrebne popravke in spremembe.«

»Ne prikrivamo si, da bo treba premagati cele gore težav, da bodo morali na vseh straneh napeti vso, že kar nadčloveško moč dobre volje, preden bo mogoče rešiti obojno nalogo, ki smo jo tu načrtali. Toda to skupno delo je za trajni mir tako bistvenega pomena, da ne sme odgovornih državnikov prav nobena stvar zadrževati, da se ga ne bi lotili. Sodelovati morajo z vsemi silami dobre volje, ki stremi le za prihodnjo blaginjo, premaguje pa boleče spomine na ponesrečene poskuse v preteklosti in se ne ustraši ob spoznanju, koliko ogromnega napora bo zahtevalo to delo.«

Kot peti pogoj postavlja papež zahtevo, da se v novem redu ne bosta preganjala vera in Cerkev. Vera je za obnovitev sveta nujno potrebna. »Iz žive vere — pravi papež — iz žive vere v osebnega nadzemskega Boga izžareva zdrava in odporna moralna sila, ki oblikuje vse človekovo življenje.« »Vera — nadaljuje — ustvarja močan in trden značaj, ki ne omahuje v časih preizkušnje za resnico in pravico. To velja vedno; prav posebno pa mora biti ta resnica jasna v času, ko se zahteva takó od državnika kot od zadnjega državljana izredna stopnja poguma in moralne moči za zgraditev nove Evrope in novega sveta na razvalinah, ki jih je nakupičila svetovna vojna s svojo nasilnostjo, s svojim sovraštvom in razdorom.« Krščanska načela o rešitvi socialnega vprašanja, »ki se bo ob koncu vojske pojavilo v vsej ostroti, se bodo uveljavila v celoti in rodila bogate sadove le tedaj, če bodo državniki in narodi, delodajalci in delavci prepojeni z vero v osebnega Boga, Zakonodajalca in Sodnika, kateremu bodo vsi dajali odgovor za svoja dejanja. Kajti, kakor je nevera, ki se obrača proti Bogu, urejevalcu vesoljstva, največja sovražnica pravičnega novega reda, tako je vsak človek, ki veruje v Boga, njegov močan pospeševatelj in borec zanj. Kdor veruje v Kristusa, v njegovo božanstvo, v njegovo postavo, v njegovo delo ljubezni in bratstva med ljudmi, bo s tem doprinesel posebno dragoceno pomoč za obnovo družbe; še bolj pa bodo to doprinesli in še v večji meri državniki, če bodo pripravljene na stežaj odpreti vrata in pripraviti pot Kristusovi Cerkvi, da bo mogla svobodno in brez ovir postaviti svoje nadnaravne sile v službo edinosti in miru med narodi in tako s svojo gorečnostjo in s svojo ljubeznijo sodelovati pri brezmejnem delu zdravljenja ran, zasekanih v vojni.«

V tej zvezi se papež bridko pritožuje, da se v nekaterih državah še vedno ovira krščanska vera, in to čimdalje bolj. Takole toži:

»Po vsem tem nam je nerazumljivo, zakaj je v nekaterih državah toliko naredb, ki zapirajo pot oznanjevanju krščanske vere, na drugi strani pa dovoljujejo svoboden in prost pohod propagandi, ki se bori proti njej. Mladino odtegujejo blagodejnemu vplivu krščanske družine in jo odtujujejo Cerkvi; vzgajajo jo v duhu, ki je Kristusu nasproten, in ji vcepljajo pojmovanje, načela in navade, ki so nekrščanske. Delo Cerkve v njenem dušnopastirstvu in dobrodelnosti ovirajo in motijo. Njenega moralnega vpliva na zasebnike in na družbo ne pripoznajo in ga zavračajo. Te določbe, odkar je vojna, nikakor niso bile omiljene ali odpravljene. Nasprotno. V mnogih pogledih so se celó poostrele. Da se morejo te stvari — in še druge —

nadaljevati tudi v trpljenju sedanjih dni, je žalostno znamenje duha, s katerim sovražniki Cerkve nalagajo vernikom poleg drugih težkih žrtev še moreče breme strahu in bridkosti, ki otežuje vest.«

Papež ne imenuje teh držav, kjer se vera tako ovira, toda z opisovanjem ovir je na nje pokazal s prstom. Nato pa nadaljuje: »Bog nam je priča, da z enako ljubeznijo ljubimo vse narode brez vsake izjeme. Da bi se izognili tudi le videzu pristranosti, smo si nalagali do sedaj kar največjo zadržanost. Toda naredbe zoper Cerkev in nameni, katere hočejo z njimi doseči, pa so takšni, da smo se čutili dolžne v imenu resnice spregovoriti potrebno besedo; to pa tudi zato, da ne bi nastala med verniki usodna zmota.«

VII.

Tako smo si ogledali pogoje za nov red, ki jih je očrtal papež vsakokrat po pet v treh božičnih nagovorih. Iz teh pogojev smo zvedeli, kaj si papež predstavlja pod novim redom. Ne gre mu za kakšno konkretno ureditev sveta, marveč za osnovne moralne temelje, na katerih mora bodoča ureditev sveta sloneti in iz njih rasti, da bo mogel med narodi vladati trajen mir.

Na temelju moralnega reda, ki se mora vrniti v meddržavne pogodbe in meddržavne odnose sploh, zahteva papež, da se morajo spoštovati pravice vseh narodov.

Pravice narodov potekajo iz naravnega prava in mednarodnih pogodb.

Narodi se morajo vrniti k načelu, da se morajo v mednarodnem življenju pogodbe držati.

Toda vladati ne sme mrtva črka v pogodbi, marveč duh. Zato naj narodi pogodbe sporazumno popravijo ali spremenijo, če se pokaže potreba. Med narodi mora vladati duh pravičnosti in ljubezni.

Splošno potrebne surovine naj se med vse narode primerno razdele. Izvede naj se postopna razorožitev in uvedejo ali izpopolnijo naj se meddržavne ustanove in organi, ki naj po mirni poti rešujejo meddržavne spore.

Da pa bo vse to mogoče doseči, je potrebno, da se moralno prenovijo pojedinci in celi narodi, zlasti pa državniki. Vrniti se skratka moramo vsi »nazaj, tja, kjer so nekdanj črpali nešteti rodovi vernikov blagoslov in notranjo moč za izpolnjevanje svojih dolžnosti«.

Ob tem novem redu, kakor ga je očrtal papež, in ob njegovih pogojih vstaja dvojje vprašanje, ki naj jih še kratko omenim.

Prvo vprašanje je, ali je tak nov red sploh možen, ali ni utopija. Sredi najhujše totalne vojske, sredi brezobzirnega uničevanja govoriti o ljubezni in odpuščanju, o življenjskih pravicah vseh narodov. Papež sodi, da ni utopija. Ne more biti utopija, ker more le tak red rešiti človeštvo. Še ena svetovna vojna, pa bo človeštvo uničeno. Papež gleda v svet realno. Ne prikriva si, »da bo treba premagati cele gore težav«, da bo potrebna nadčloveška moč dobre volje na vseh straneh, toda upa, da se bo človeštvo v grozotah sedanje vojne le streznilo in da bo Bog naklonil svojo pomoč.

Drugo vprašanje pa je, kaj sledi iz papeževga proglasa o novem redu in njegovih pogojih za nas katoličane. Najprej pač to, da se odzovemo papeževemu pozivu na križarsko vojsko za trajni mir in novi red. Že v prvem božičnem nagovoru je poslal ta poziv vsem, ki plemenito mislijo. Zato pa je potrebno, da se predvsem sami pogledimo v duha novega reda. Gre za miselnost, ki je sedanjemu svetu tuja, je pa pristno krščanska in katoliška. Je to misel o bratstvu med vsemi narodi, o vse obsegajoči in vse odpuščajoči ljubezni. Za to miselnost moramo potem pridobivati tudi druge, vso svojo okolico.

Mnoga vprašanja, ki jih je papež nakazal, je treba še veliko preučevati, zlasti njih praktično izvedbo. Saj gre tu za težka vprašanja o ureditvi sveta sploh, ki jih je treba osvetliti in rešiti s katoliškega stališča.

Naš čas zahteva od katoličanov, da se z realnim pogledom v svet lotijo resnega dela. Katoličani se moramo vreči v vso močjo polnokrvnih evangeljskih načel v življenjsko borbo poedincev, narodov, slojev, držav in kontinentov. Če ne bomo nič tvegali, bomo propadli. Če bomo stali ob strani, bo zdrvel svet mimo nas in se obrnil potem proti nam.

VZROKI ODPORA PROTI KRISTUSU KRALJU

Aleš Ušeničnik

S skoraj žalostnim občutjem bere kristjan veličastne mesijanske prerokbe: »Vstani, bodi razsvetljen, Jeruzalem, ker prihaja tvoja luč in Gospodovo veličastvo nad teboj vzhaja... In narodi bodo hodili v tvoji luči in kralji v tvoji svetlobi« (Iz 60, 1–5). In zopet: »In gospodoval bo od morja do morja in od reke do pokrajin zemlje. In molili ga bodo vsi kralji zemlje, vsi narodi mu bodo služili« (Ps 71, 8, 11). Če pogledamo danes, po več kot 19 stoletjih po Mesijevem prihodu, po širni zemlji, ali moremo reči, da so se te prerokbe že uresničile, in žalostni moramo reči, da se niso, in, žal, tudi pristaviti, da se popolnoma nikdar ne bodo. Te prerokbe izražajo to, kar bi po zveličavni božji volji in po Mesijevem poslanstvu moralo biti, kar se pa zaradi odpora ljudi ne bo nikdar popolnoma uresničilo. Saj iste mesijanske prerokbe govore že tudi o tem odporu proti Kristusu Kralju: »Zakaj hrume narodi in si ljudstva umišljajo prazne reči? Kralji zemlje se vzdigujejo in prvaki se zbirajo zoper Gospoda in zoper njegovega Maziljenca« (Ps 2, 1–2). Apokalipsa (Raz 19, 19) celo opisuje, kako se bodo še proti koncu sveta »zver in kralji zemlje in njih vojske« zbirali zoper Kristusa. Tu je torej neka skrivnost. Bog »hoče, da bi se vsi ljudje zveličali in prišli k spoznanju resnice« (1 Tim 2, 4), da bi torej v vseh ljudeh Kristus kraljeval, toda je na svetu neki misterij, ki to božjo voljo preprečuje, in Bog v skrivnostnem sklepu to preprečevanje v nekih mejah dopušča. Ker je pa vendar naša dolžnost, delovati za kraljestvo Kristusa Kralja in vsaj čim več ljudi pripeljati k njemu, zato moramo skušati doumeti to skrivnost zla, da jo, kolikor je nam mogoče, premagamo.

Po velikih delih sveta torej Kristus še ne kraljuje: eni še niso pokristjanjeni, drugi so razkristjanjeni. Kaj je vzrok tej žalostni prikazni? Katere ovire delujejo, da celi narodi še niso sprejeli tako vesele blagovesti Kristusa Kralja, in kateri so vzroki, da so celi narodi Kristusa zavrgli?

Zdi se, da so ovire pokristjanjenja po večini iste kakor vzroki razkristjanjenja. Ker se nam ovire pokristjanjenja v zgodovini krščanstva in misijonstva prav očitno kažejo, jih v spominu obnovimo, da bomo laže umeli tudi vzrok razkristjanjenja.

Že ob Odrešenikovem prihodu na svet je moral ugotoviti sv. apostol Janez, da ga svet ni sprejel (Jan 1, 11). Kristus je Luč, je dejal, in »luč sveti v temi in tema je ni sprejela«. Zakaj pač ne? Zato ne, pravi, ker so ljudje bolj ljubili temo. A zakaj? Ali je kaj lepšega in prijaznejšega kakor luč in svetloba? Sv. Janez je dal odgovor, ki ni veljal le za čas Kristusovega prihoda na svet, temveč velja za vse čase: »Ves svet tiči v zlu« (1 Jan 5, 19). To zlo je, kakor pravi drugje, »poželenje mesa in poželenje oči in napuh življenja« (1 Jan 2, 16). S tem je sv. Janez označil tri najgloblje korenine vsega zla na svetu, s tem pa tudi največje ovire za kraljestvo Kristusa Kralja na zemlji.

Prva velika ovira je torej poželenje mesa, to je počutnost in živalnost v človeku. Sv. Pavel je tako resnično dejal: »Animalis homo non parcipit ea, quae sunt Spiritus« (1 Kor 2, 14). Počutni, celó pa živalski človek ni dovzeten za to, kar je duhovnega.

Že to, da smo sploh čutni ljudje, je neka ovira za religiozno življenje.

P. Cladder S. J. pravi v lepi knjigi »Die erste Kunde vom Messias«: Bog nas je ustvaril, nihče nam ni bliže kakor Bog, Bog je naš oče in pri njem je naš pravi srečni dom. Kaj bi bilo torej bolj naravno, kakor da bi bili radi pri Bogu, da bi radi z njim občevali, to je, da bi radi molili. In vendar je morda večini ljudi molitev težka. Zakaj? Zato, ker smo čutne stvari, a je Bog nadčuten. Čutnost nas veže na svet, čutni svet nas vabi, čutni svet nas očaruje, Bog je pa čutnemu človeku tako daleč.

Če se pa človek čutnosti vda, če se preda počutnosti, čutni udobnosti, čutnim željam, čutnim užitek, zlasti nižjim, živalskim nagonom, tedaj sploh nima več smisla za duhovne reči, za blagovest o odrešenju, za Kristusa in njegovo kraljestvo. Vse to mu ne vzbuja nobenih želj več. Njemu zadostuje svet in kar je na svetu.

Ali pa ni takih ljudi mnogo, premnogo? Ali ni evangelij o Kristusu Kralju za take ljudi samo v nadlego, v napotje v življenju? Takšni pa niso samo posamezni ljudje, temveč tudi celi rodovi, cela plemena. To je ena izmed prežalostnih dediščin izvirnega greha, ki se v nekaterih manj, v drugih močneje javi. Kakor je dejal sv. Tomaž, so namreč neke posledice izvirnega greha vsem skupne in v vseh enake, nekatere pa v nekaterih prevladujejo, po telesni in čutnotelesni posebnosti, pa še po dedovanju zaradi grehov prednikov. Med te spada zlasti počutnost. Nekateri ljudje in tudi nekateri rodovi so silno počutni, zato pa zelo nedovzetni za duhovne reči. Drugi so pa vsaj zgolj naradni, vsi obrnjeni v zemljo, brez smisla za kaj drugega, zato pa zopet za duhovne reči nedovzetni.

Pred kakimi 45 leti je potoval skozi Ljubljano star misijonar Družbe Jezusove (imena ne pomnim več). Prihajal je iz Avstralije, kjer je bil za misijonarja ondodnih prvotnih prebivalcev (Avstralonegrov). Pravil nam je, kako brezupen je ta misijon. Ti ljudje, je dejal, so kakor otroci. Če je slabo vreme, radi prihajajo iz goščav v misijone in poslušajo nauk, a le zato, da se potem najedo. Kakor hitro pa zasiže sonce, zlete v gozdove, kjer jim nabiranje gozdnih sadežev in lov dajeta vsaj borne hrane.

Takšnih bolj ali manj zgolj naravnih plemen je še več, zlasti v Afriki, v južni Ameriki in drugod. Nekateri, n. pr. veliki teolog kardinal Billot, prištevajo ta plemena glede na dovzetnost za višje reči med otroke, tako da jih bo sodil tudi Bog. Na ugovor iz lista do Rimljanov, da so ljudje neopravičljivi, če Boga ne spoznajo, je Billot odgovarjal, da sv. Pavel misli le na inteligenco. Inteligenca, je dejal, res lahko sama Boga spozna in ona je poklicana, da to spoznanje posreduje ljudstvu. Zato je nje krivda, če ljudstvo ostane v nevednosti in je zaradi tega nedovzeto tudi za evangelij. Gotovo je pomen inteligence tudi v religioznem oziru zelo velik, vendar se zdi, da Billotovo mnenje preveč omejuje božje zveličavno voljo. Zato drugi mislijo, da ta ovira naravne nedovzetnosti ni povsem nepremagljiva. Le misijonska metoda mora biti s temi ljudmi drugačna. Tako sodi Francoz Foucauld, »svetnik puščave«, kakor ga je nazval René Bazin, ker je živel celo vrsto let kot puščavnik med Tuaregi v Sahari. Tem ljudem, je dejal, ne kaže takoj izpočetka oznanjati Kristusa. Treba je predvsem velike ljubezni in potrpežljivosti, pomagati jim časnó v uboštvu, siročini in bolezni, navajati jih na delo, dati jim neko preprosto civilizacijo, včasih jih spomniti na ukaze vesti. Tako bodo po tej nekakšni naravni pripravi čez kaj časa, seveda morda šele čez leta in leta, morda kot rod šele čez stoletja postali manj nedovzetni tudi za blagovest v Kristusu.¹

Druga velika ovira Kristusovemu kraljestvu je napuh življenja.

Že sv. Pavel je opozarjal na to, da je krščanstvo religija križa, a križ in križani Bog da je svetu »nespamet« (1 Kor 1, 18). Ker je človek v napuhu grešil, je Bog sklenil za zveličanje navrniti človeka na pot ponižnosti. »Bog se prevzetnim ustavlja, ponižnim pa daje milost«, je dejal apostol Peter (1 Pet 5, 5). Misliti moramo torej na napuh filozofije, na napuh znanosti, zlasti naravoslovne znanosti, na napuh človeških avtonomnih teženj, avtonomnega človeka, nadčloveka, človeka, ki je sam sebi bog.

Zglede nam podajajo: hinduizem, mohamedanizem; celo nekatera nekulturna plemena.

O hinduizmu pravi P. Vāth S. J.:² »Izpreobrnitev Indije je naloga, ki je ob njej obupati in so res že nekateri misijonarji obupali.«

¹ Prim. René Bazin, Der Wüstenheilige. Leben des Marokko - Forschers u. Sahara - Eremiten Karl von Foucauld. Aus dem Französ. Verlag Rüber & Comp. Luzern.

² Prim. Vāth A. S. J., Im Kampfe mit der Zauberwelt des Hinduismus (Berlin 1918) 195 sl.

Le iz nižjih plasti najdejo mnogi pot do krščanstva, iz srednjih in višjih kast le posamezniki in še ti tako rekoč čudežno. Kaj je vzrok? Hinduizem, pravi Vāth, je tako meglen in obenem tako gibčen, da ga noben napad krščanstva ne zadene. Če se mu krščanstvo približa, ga hinduizem objame in sebi prilagodi. Če mu stoji strogo nasproti, zija med njima prepad. Hinduizem je združen z visoko kulturo. Religija in kultura in rasa se zde v njem združene v neločljivo enoto. Rasa je ponosna na svojo kulturo, zato pa tudi na svojo religijo. Obenem indski panteizem ali boljše teopanizem indskega človeka očaruje. V novi dobi se je k vsemu temu pridružil še mogočni nacionalizem, ki brani zapustiti očetove šege in postave. Da bi izobraženega Indca ne odbijale trdote v hinduizmu, skušajo zadnji čas hinduizem očistiti, marsikaj jemlje iz krščanstva, to in ono razlagajo simbolistično, tako da bi dvignili po vnanjem videzu hinduizem na višino krščanstva. Tako postaja hinduizem »čaroven svet«, ki ne pusti svojih iz svojega objema.

Tragičen zgled: Upadhyaya Brahmabandhay.³ Upadhyaya Brahmabandhay, rojen l. 1861, je bil pogan, a eden najgenialnejših Indcev, kakor pravi o njem P. Vāth. Nekaj časa je bil tudi sodelavec velikega indskega pesnika Rabindranatha Tagore. Po vseučiliških študijah se je največ bavil z literarnim delom in študijem verstva. Po nekem protestantovskem pastorju je spoznal krščanstvo in l. 1891 postal kristjan, seveda protestant, a kmalu nato je spoznal katoliško Cerkev in je še isto leto postal katoličan. Kristusova podoba in njegova Cerkev sta ga tako prevzeli, da je sklenil vse življenje posvetiti delu za pokristjanjenje svojih rojakov Indcev. Ostal je pa laik. Študiral je krščansko teologijo in filozofijo sv. Tomaža in si vse tako osvojil, da je v listu »Sophia«, ki ga je začel izdajati, kmalu mogel pisati sijajne apologetične članke. Boril se je proti hinduizmu in proti teozofizmu, ki ga je tedaj širila po Indiji Annie Besant. Vzbuja je v katoliških krogih največje upe. A prevzemati ga je začel indski nacionalizem, ki je tedaj vedno mogočnejše nastopal, z upravičeno težnjo po avtonomiji, pa napuh indske rase in kulture. Začel je obtoževati misijonarje, da zanašajo v Indijo s krščanstvom tujo kulturo in da zato ne bodo Indcev nikoli pokristjanili. Indcem je treba podati krščanstvo v indski obleki. Zato je sam nastopal kot sanuyasi, kot indski menih, zavil v rumeno haljo, snoval je indski samostan kontemplativnih menihov z indskim preprostim in ubogim življenjem. Začel je z akomodacijo verskih obredov in tudi teologije. Tudi teologija, je dejal, se mora izraziti v oblikah prastare indske filozofije. V teh težnjah je marsikaj upravičenega, kar je dalo metodam misijonstva novih smeri. Toda Upadhyaya je šel dalje in dalje. Nacionalizem ga je tako prevzel, da se mu je zdela hindska rasa najvišja na zemlji, zato naj bi hindi vodili človeštvo. Treba je hinduizem le nekako izčistiti, to in ono tolmačiti simbolično, pa ne bo nasprotja med hinduizmom in krščanstvom. Ko je prej hinduizem odločno pobijal, je začel sedaj bolj in bolj braniti njegovo filozofijo in izražati krščanske dogme z dvoumnimi izrazi hinduizma. Hinduizem zanikuje stvarjenje in so mu stvari le »maya«, le privid. Upadhyaya je to prej sam pri-

³ Prim. imenovano Vāthovo delo, ki razpravlja vprav o tem možu.

znaval in je zato hinduizem zavračal. Sedaj je začel učiti, da je »maya« le izraz za Tomaževo »kontingenco«, to se pravi, da so stvari le kakor nič, ker so vprav ustvarjene. Tako je skušal hinduizem upravičiti, da ni panteizem, kar brez dvoma je. A šel je v svojem fanatizmu rase še dalje. V šoli je navajal dečke, naj zelo časte Sarasvati, to je boginja modrosti; uvajal je kult Krišna, češ da je učitelj najvišje naravne teologije, posebno razodetje božanstva, ko je v resnici hinduizmu bog čutne ljubezni in spolnih ljubezenskih pustolovščin. Nazadnje je priporočal že tudi kult grde in polteno okrutne boginje Darye, seveda je trdil, da le v političnem smislu, ker je velika boginja simbol Bengalijske in Indije. Dva meseca pred smrtjo (1907) je pri poganskem brahmanu (panditu) opravil obred očiščenja, češ da se je pregrešil z občevanjem s tujci. To očiščenje (prayashida) ima namen, da sprejme človeka zopet v brahmansko skupnost. Spokornik mora pojesti nekaj kravjeka, ker je krava hinduizmu najsvetejša žival. To je storil tudi Upadhyaya. Svojim prijateljem je razlagal to kot nacionalen obred. V vsem tem je velika tragika. Upadhyaya je hotel ostati kristjan in je to svojim prijateljem odločno zatrjeval, toda zastopniki katoliške Cerkve so morali po njegovih dejanjih ugotoviti, da ni več kristjan.

Ker se je zapletel v politične boje zoper Angleže, bi bil moral v ječo. A zaradi kile se je dal prej operirati in je po operaciji umrl (27. oktobra 1907).

Nekoliko so bili te tragike krivi tudi ondotni predstojniki, ker niso z njim prav ravnali in niso ločili njegovih upravičenih teženj od neupravičenih, a pogubila ga je njegova strastnost, trma.

Tudi pokristjanjenje mohamedanskega sveta zadeva na enake ovire.

Mohamedanci se ne le da ne spreobračajo, temveč dalje in dalje na vse strani širijo. To je sila gospodujoče arabske rase. Mohamedanizem je povzel iz judovstva in krščanstva toliko pozitivnih elementov, da ni več poganstvo. Tu je njegova moč nad poganskimi narodi. Obenem pa je z lahko moralo ohranil toliko poganske počutnosti, da je za počutne ljudi in počutna plemena mikaven. Tako jih z vero dviga nad druge, z moralo privlačuje. Zato se le malokateri mohamedanec izpreobrne h krščanstvu. Zadnjič je neki V. C. Vauzin v L'Osservatore Romano (10. jan. 1942, št. 7) izrazil upanje, da bodo medsebojna spoznavanja in zbližanja v tej vojski odprla misijonstvu nova pota, a je žal premalo pojasnil zakaj in kako.

Že imenovani Francoz Foucauld pravi n. pr. o Tuaregih sredi Sahare, da so »najsposobnejši vseh ljudi«. Tuaregi se imajo za najpopolnejša bitja na svetu.⁴ Njim evropska kultura in tehnika nič ne imponira. Letalo jim je leteč šotor, brezžična telegrafija iz kraja v kraj poslan veter, avto železna omara, ki so vanjo zaprti duhovi ognja. Tuaregi ne čutijo nobene potrebe za drugačno življenje, zato tudi za krščanstvo niso dovzetni.

Vedno bolj sovražijo vse, kar je tujega, kar je v nasprotju z njih šegami in navadami, z njih podedovano religioznostjo. Zato bodo ta

⁴ Prim. Bazin, o. c., 246 sl.

plemena tudi vedno manj dovzetna za krščanstvo. Seveda so največ krivi Evropejci, ki so jih samo izrabljali, komunisti pa so jih začeli hujskati zoper izkoriščevalce in buditi njih ponos.

Tretja ovira je poželenje oči, pohlepnost in lakomnost in sploh sebičnost. Kako hlepenje po imetju in dobičku odvrača človeka od duhovnih reči, to je itak zadosti znano. Že Kristus je označil mamonizem kot takšno hudo oviro: »Ne morete služiti Bogu in mamonu« (Mt 6, 24).

Poleg teh ovir, ki so v človeku, navaja krščanski nauk še dva vnanja vzroka nevere in poganstva. To sta hudobni duh in svet.

Moderni človek se porogljivo namrdne, če sliši besedo o satanu. A stvar ni tako smešna. Satanizem v zgodovini človeštva je zalostna resničnost. Berimo življenje kakega nekdanjega misijonarja, n. pr. sv. Frančiška Ksaverija ali pa kakega sodobnega svetnika, n. pr. Janez Vianeya, povsod se kaže satanizem na bolj viden ali manj viden način kot močna ovira njih delu za pokristjanjenje sveta.

Bolj znan, vendar premalo upoštevan je vpliv sveta.

Človek je po naravi družabno bitje. Zato se more normalno le v družbi prav razvijati: po vzgoji, po šoli, po družabnih normah. Prav tako pa tudi družabni vplivi, če so slabi, zelo slabo vplivajo na človekov razvoj. Če je družba poganska, posameznik le z veliko težavo sprejme evangelij o Kristusu Kralju. In če ga sprejme, treba le močnejšega vpliva katere prvih treh ovir, pa se povrne v poganstvo ali v brezboštvo. Sv. Frančišek Ksaverij je skušal to oviro premagati s posebno misijonsko metodo, ki bi jo morda lahko imenovali skupinsko.⁵ Namreč: čim prej, že po prvi površni pripravi je pokrstil cele množice, da bi bil tako skupni milje krščanski in bi posameznike odtegnil družabnemu vplivu poganstva. Seveda je zahteva te metode, da drugi misijonarji za njim začno prvotno le bolj površno krščanstvo poglobljati in utrjevati, sicer se sčasom vsa množica vrne v nekdanje poganstvo.

Ta moč sveta je še večja, če se je izrazila v vsem javnem življenju, v narodnih običajih, v kulturi, celo pa, če je zadobila sankcijo in zaščito v družabnih institucijah in v državnem zakonodavstvu. Treba je velikega heroizma, da se človek iztrga iz oblasti javnosti in sam samcat odloči za novo življenje, ki je v nasprotju z življenjem vsega družabnega okolja in z družabnimi napravami ali celo družabnimi postavami.

Poleg teh splošnih ovir moramo upoštevati še posebne ovire, ki so kajpada lahko zelo raznotere, a vendar ne brez zveze s splošnimi ovirami. Včasih so zavrle razvoj krščanstva strasti kakega tirana (na pr. mnogoženstvo), včasih strah, da ne bi s krščanstvom zavladal prevelik vpliv tujih držav, včasih konkurenčni gospodarski boj. Zgodovina misijonstva podaja bogatih zgledov z vseh polj. A to ni več naša naloga.

⁵ Prim. Brou A. S. J., Saint François Xavier. 2 édit. I Paris 1922, 154 sl.

Če se sedaj obrnemo na drugo plat, na vprašanje o razkristjanjenju sveta, se zdi, da se nam po spoznanju teh ovir odkrijejo tudi vsi poglobitveni vzroki razkristjanjenja sveta.

Vedno in vedno se moramo zopet spomniti, da tisto trojno poželenje, ki je žalostna posledica izvirnega greha, ostane v človeku tudi po krstu. S tem tudi v kristjanu ostane po mišljenju in hotenju, če smemo tako reči, nekaj poganstva, v enem manj, v drugem več, kakor smo dejali o poželenju. To poganstvo mora vsak človek sčasom sam v sebi premagati. Pomaga mu Cerkev s poukom in zakramenti, družina sama, šola in družba, če je krščanska, z vzgojo in zgledi. Vsak človek se mora torej v nekem resničnem smislu šele pokristjaniti in mnogo ljudi je, ki so po srcu bolj pogani kakor kristjani.

Če katero izmed trojnega poželenja zavlada v kakem človeku s posebno močjo, tak človek sploh zavrže krščanstvo in Boga in moli malike; malik mu je ali denar ali slava ali ženska, oz. moški. Koliko takih poganov je vedno živelo med kristjani in napol-kristjani! Seveda v krščanski družbi je velika moč krščansko okolje: javno mišljenje, zlasti mišljenje in življenje inteligence, običaji, navade, družabni oziri. Dokler je to okolje res močno, se tak pogan vendarle javno noče ločiti od skupnosti. Živi formalno kakor kristjani, hodi nemara še v cerkev, kdo celo k zakramentom, a v duši je pogan, prav za prav še slabši kot pogan, ker hlini kar ni in onečaščuje svete reči. Le posamezniki, posebno močni, kljubujejo javnemu mnenju in tudi izpovedo svoje poganstvo.

Če pa začne kje vpliv javnega mnenja slabeti, začne takoj tudi poganstvo javno nastopati: ta in oni ne hodi več v cerkev, na smrtni postelji se ne da prevideti, odkloni cerkven pogreb; početkom v parte še denejo, da je bil previden s svetotajstvi, a kmalu tudi to izgine.

Včasih se čudimo, da tudi naši ljudje, ko pridejo n. pr. v Ameriko, tako zlahka odvržejo krščanstvo. Zakaj bi se čudili. To je le znamenje, da so bili že doma slabotni kristjani, a so jih držale še domače krščanske navade in družabni oziri. V Ameriki le-teh ni. Nasprotno, javni oziri so močnejše za poganstvo kakor za krščanstvo. Treba je le, da v takem človeku zavlada kaka strast, n. pr. poželjivost v ožjem pomenu, ki se ne more ponižati pred spovednikom, ali oziri do tovarišev, to je strah pred ljudmi, ki je le neka oblika napuha, ali zamrza do družbe iz pohlepa, ki ga zaradi družabnih razmer ne more nasiti, pa se obrne od Cerkye, Kristusa in Boga in začne po pogansko živeti. V Ameriki, v tej po večini poganski državi, je veliko lažje živeti po pogansko kakor po krščansko.

Pravijo: Bila je v Marijini družbi, vneta Marijina hči, v Ameriki je pa vse opustila. Odgovor: Bila je, toda ali ni bila to le bolj vnanost brez globokih korenin v srcu? Ali ni bila to le neke vrste zabava v vrstah družic, ko jih k drugim zabavam doma niso pustili? Ali morda le neke vrste sentimentalizem, ki je bolj v spolnosti kakor pa v višji duševnosti? Posebno pa, ali ni morda v njej živela kal kake strasti, ki se v Marijini družbi ni mogla razviti, ki se je pa v njej razpasla in jo dobila pod svojo oblast, ko so v Ameriki odpadle vnanje ovire?

Človek je skrivnost, je dejal sv. Avguštin, zato se mora človek sam sebe bati.

Če pa kje v družbi ne le ni več krščanskega okolja, temveč zavlada krščanstvu sovraženi duh, tedaj krščanstvo tudi v posameznikih bolj in bolj slabi in družba dobiva vedno bolj značaj razkristjanjenja. Tako je v naši Evropi, ki se v njej že stoletja in stoletja širi nekrščanski duh, najprej poganski humanizem, potem vse nadnaravno razdirajoči racionalizem, potem brezbožni naturalizem, v polpretekli dobi agnostični modernizem. Dominikanec Alfred Weiff je povzel vse te pojave z besedo liberalizem, češ to je tisti prvotni diabolčni »non serviam«, ne bom služil, ki izhaja sedaj iz počutnosti kakor humanizem, sedaj iz napuha kakor racionalizem, sedaj iz oboževanja samega sebe kakor naturalizem, sedaj iz preziranja avtoritete kakor modernizem. Liberalizem se seveda izpremeta iz oblike v obliko, iz skrajnega radikalizma do omlednega katoliškega liberalizma, a vedno pripravlja duše za razkristjanjenje, če ni že sam v popolnem nasprotju s krščanstvom, kar navadno je, saj je n. pr. o modernizmu, ki je na videz bolj pobožen kakor pa rimski katolicizem, Pij X. moral z žalostjo izpovedati, da je herezija vseh herezij in pot v popolno brezboštvo.

A dejal bo kdo: Kako pa nastane nekrščansko javno mnenje? Odgovor je, da po istih psiholoških zakonih poželenja, počutnosti, napuha itd. Iz počutnosti se je rodil humanizem, iz napuha naturalizem in racionalizem. Najprej se vdajo nekateri, ki so tako rekoč na višku človečanstva, kulturonosci, umetniki, filozofi, znanstveniki. Ti vplivajo na inteligenco, na svoje učence, na druge inteligente, potem pa gre razkristjanjenje navzdol po stopnjah inteligence, ki so dostikrat obenem stopnje napuha, na mogočnejše v družbi, trgovce, gostilničarje, kramarje, posamezne obrtnike, nazadnje se začne razlezati na preprosto ljudstvo, kakor je šlo pokristjanjenje na splošno od spodaj navzgor, od preprostih, kakor je dejal že sv. Pavel: »Glejte, bratje, kakšni ste poklicani: ni veliko modrih po mesu, ne veliko mogočnih, ne veliko imenitnih; marveč kar je nespametnega na svetu, si je Bog izvolil, da bi osramotil modre, in kar je slabotnega na svetu, si je Bog izvolil, da bi osramotil, kar je mogočnega« (1 Kor 1, 26—27). To se pravi: v preprostih in ponižnih milost božja laže deluje kakor v imenitnih in mogočnih, ki niso tako lahko ponižni.

Zdi se, da so to poglavitni vzroki razkristjanjenja sveta. Natančnejša raziskava bi gotovo pokazala še mnogo tega, kar odtuja ljudi Kristusu Kralju, razne znanstvene in umetniške, gospodarske in socialne, politične, narodne in druge pretveze, razne zasebne in javne težave, v naši dobi še poleg tega naravnost bolesterne okrnjave duševnosti, vendar se zdi, da je vse to le drugotno, iz onih pravih vzrokov ali vsaj ne brez njih.

Seveda je za širjenje in utrjevanje krščanstva potrebno, kakor je dejal že sv. Pavel, oznanjevanje evangelija in oskrbovanje božjih skrivnosti (Rim 10, 15; 1 Kor 4, 1). Kako naj ljudje verujejo v Kristusa, je dejal sv. Pavel, če niso o njem ničesar slišali, in kako naj slišijo brez oznanjevalca? Zato je velik vzrok nevere tudi v naši dobi

nevednost. Ljudje »sramoté, česar ne poznajo, kar pa po naravi spoznavajo kakor brezumne živali, v tem se pogublajo« (Juda 10). Glede na dovzetnost ali nedovzetnost ljudi je pa mnogo odvisno tudi od tega, kakšni so oznanjevalci evangelija in oskrbniki božjih skrivnosti. Zato sta apostolski duh in svetost duhovnikov silno važna činitelja za pokristjanjenje sveta, kakor nasprotno, pomanjkanje duhovnikov ali njih vnemarnost olajšuje prodor in napredovanje razkristjanjenja. Saj more le globoko versko življenje zaustaviti tok naturalizma, ki je zavzel v naši dobi že tako široke sloje, da mnogi v strahu kličejo: »Gospod, reši nas, tonemo!« dasi nam Gospod pomirjajoč odgovarja: »Kaj ste boječi, maloverni?« (Mt 8, 25—26).

ODTUJENOST KRŠČANSTVA IN KRŠČANSTVU

Franc Grivec

Stoletja se svet bori, da bi krščanstvo izrinil iz javnega življenja, iz držav, šol, znanosti, umetnosti, iz družabnega reda, iz delavnic in družin, iz množic in posameznikov; da bi človeštvo in človeka odtujil krščanstvu, zatrl krščanstvo prav do korenin in ga s koreninami izruval iz človeškega mišljenja in hotenja. Boj ni naperjen le proti krščanstvu, temveč sploh proti vsaki veri (religiji), proti Bogu, duši, posmrtnosti, proti vsemu nadzemeljskemu, duhovnemu in nadnaravnemu — proti koreninam krščanstva in vere. Uspehi tega prizadevanja se kažejo vsepovsod, v javnem ter zasebnem življenju in mišljenju. Svet se res odtuja krščanstvu, oddaljuje od krščanstva in od Boga. Krščanstvo in Boga kakor obnemoglega in brezpravnega starčka porivajo v kot. Brezbožniški listi so z bogoskrunskimi slikami in bogokletnimi besedami oznanjali, da je Boga zalotila stanovanjska stiska ter da mu ne preostaja drugega, kakor da pospravi svojo zastarelo blago v kovčeg in se izseli. Na drugi strani pa zmagovito predstavljajo, da elektrika, tovarna, stroj, traktor, gospodarski in tehnični napredek ter znanost nadomešča Boga in vero.

Odtujenost.

Ne varajmo se. Dozdeva se, da znanstveni, tehnični in gospodarski napredek z neizprosno nujnostjo, kakor nalašč v ta namen zgrajen stroj, človeštvo oddaljuje od krščanstva in krščanstvo od človeštva, ter Boga in vero s koreninami ruje iz človeških misli in src. To oddaljevanje sveta od krščanstva pod pritiskom silnega stroja gmotnega in tehničnega napredka prav živo nazorno slika papežev božični nagovor, kako razkraja prej krščansko, versko in duhovno usmerjeno družbo, družine in posameznike ter bistveno spreminja in kviri pogoje za versko, нравno in zdravo družinsko življenje.

Vzporedno s tehničnim gmotnim napredkom se tudi znanost usmerja vedno bolj tostransko, pozemeljsko, materialistično; tostransko usmerjena znanost v mnogoterem oziru ustvarja pogoje za teh-

nični napredek, ga prehitava in usmerja. Enostranska gojitev prirodoslovja in tehnike odvrta pozornost od nadčutnih resnic; le globlji in samostojnejši naravoslovci se po svoji znanosti še bolj utrjujejo v priznanju, da je Bog. Tostransko, prirodoslovno usmerjeno modroslovje je zgradilo cele filozofske sestave, ki zanikujejo osnovna načela zdravega razuma, n. pr. načelo vzročnosti (Kant), zbudajo dvome o bivanju vnanjega sveta (subjektivizem), o duši, posmrtnosti in o nadčutnih resnicah, ustvarjajo nezdravo miselnost in ovirajo pot k Bogu.

Snovno in tostransko usmerjena znanost in tehnika vpliva na vse javno življenje in mišljenje. Po šolstvu, javni vzgoji in tisku se množice odtujujejo Bogu. Tehnika in industrija zaposluje milijone ljudi v zaprtih delavnicah, v ropotu in prahu, obrača pozornost na stroje, ki jih je izumil in sestavil človek, pa odvrta od svobodnejšega opazovanja narave, ki oznanja Stvarnika.¹

Borilci zoper Boga se vsega tega prav dobro zavedajo in vse to obilno izkoriščajo. Bojevito protikrščanska stranka ruske inteligence je že sredi preteklega stoletja po svojih predstavnikih v ruski književnosti nazorno oznanjala, da je treba ves ruski narod prekuhati v tovarniškem kotlu, potem bo šele zmožen za naprednjaštvo in do vzeten za odvrtačenje od Boga in krščanstva. Prav tako so brezbožniki v 20. stoletju proglašali tehnični napredek, industrializacijo vsega gospodarstva, uničenje starega kmečkega družinskega gospodarstva za nujni pogoj in bistveno oporo uspešnega protiverskega boja.

Naša protikrščansko usmerjena doba se večkrat primerja s poganstvom prvih krščanskih stoletij. Ta primera ni brez podlage, a vendar je ne smemo pretiravati. Današnja odtujenost krščanstvu, Bogu in vsakemu verstvu je bistveno različna od starega grškoroškega in ostalega poganskega sveta. Ob nastopu krščanstva je bilo v poganskem svetu več zdrave podlage za vero v pravega Boga, posmrtnost in nadnaravnost. Danes pa so zastrupljene korenine in omajani temelji. Nevera in brezbožnost ni nikoli imela toliko, tako učinkljivih in nasilnih sredstev za zapeljevanje, varanje in strahovanje množic ter razdiranje starih izročil kakor danes.

Tem protikrščanskim razdiralnim sredstvom pa se pridružuje še dejstvo, da je krščanstvo danes resnično starejše nego prej; pojav Kristusa in Cerkev v zgodovini človeštva je danes odmaknjen v večjo zgodovinsko in miselno oddaljenost nego v prejšnjih stoletjih; prvotne krščanske oblike, ki so jih oblikovali Kristus in njegovi prvi apostoli s krepkim sodelovanjem Svetega Duha, so kolikor toliko navezane na miselnost in življenjske pogoje one dobe, na jezik in izražanje davnega časa in okolja; besede svetega pisma so prvotno in v prvotni živi moči zapisane v jeziku, ki je danes že mrtev in pozabljen ter v prvotni barvi in pomenljivosti dostopen le po daljšem proučevanju. V tem pomenu se krščanstvo in Cerkev res stara in s tem odtuja naša dobi. Še danes je oblečeno v starodavne oblike judovske in grškoroške miselnosti. V prvih desetletjih in stoletjih se je prilagodilo grškemu in latinskemu jeziku, izražanju in mišljenju.

¹ Gl. Krščanstvo in Cerkev, str. 12 s.

Še danes ohranja oblike in izraze davnih stoletij in starega kulturnega sveta ob Sredozemskem morju.

Kristusova Cerkev je še danes kolikor toliko navezana na staro zgodovino in okolje. Svoje središče ima v Rimu, ki je bil v Kristusovi dobi res mednarodno središče, res mednarodna prestolnica v mnogoterem oziru mednarodne države; svetovni grški jezik je bil v Rimu popolnoma domač. Osnovno važni verski in cerkveni izrazi so se prilagodili grškemu in latinskemu jeziku, manj pa drugim. Vzemimo izraz za Kristusovo družbo — Cerkev. Grški izraz Ekklesia pomeni zbor, družbo; sprejeli so ga tudi Latinci, a po svoji koreniki in prvotni pomenljivosti jim je bil razumljiv le toliko časa, dokler jim je bil grški jezik še domač. Naš slovanski in germanski izraz Cerkev, Kirche, Church pa po svoji tuji pokvarjeni koreniki ne izraža nobene vsebine in ima le toliko pomena, kolikor ga prejema po izročilu in pouku; isto velja o sedanjih romanskih izrazih za Cerkev (Chiesa i. dr.). Značilno Petrovo ime je prevedeno le na grški in latinski jezik (Petros, Petrus), ne pa v druge jezike. Kristusove podobe in prilike, ki tako živo nazorno izražajo globoke verske nauke, so večinoma vzete iz preprostega kmečkega, pastirskega in delavskega (ribiškega, vinogradniškega i. dr.) življenja; nekoliko segajo tudi v meščansko življenje in vladarske kroge (kralj, kraljev oskrbnik i. dr.). A vse so navezane na davne preprostejše življenjske družabne in gospodarske oblike. Zato so kolikor toliko tuje današnjemu vele-mestnemu, industrijskemu in zapletenemu gospodarskemu okolju.

Je li torej krščanstvo zastarelo, ostarelo? Res je staro, staro-davno, a nikakor ne zastarelo. Kristus in krščanstvo namreč ni mrtva veličina iz davnih stoletij. Ne živi le v takšnem pomenu, kakor veliki možje še žive v svojih delih in idejah, a jih časovna razdalja vendar le oddaljuje od src poznih rodov; noben takšen velikan davnih časov ne more poznejših rodov obvladovati s tako živo notranjo močjo, da bi mu posvetili vse življenje in se zanj žrtvovali.² Kristus je sicer umrl na križu. A s svojo smrtjo je premagal smrt in zavladal kot nesmrtni kralj vseh vekov in narodov.³ Kristus ni mrtev, temveč še živi v svojih vernikih in v svoji Cerkvi. Cerkev je nadaljevanje Kristusovega učlovečenja in Kristusovega življenja na zemlji, je skrivnostno telo Kristusovo, skrivnostni Kristus. Cerkev ohranja Kristusov nauk in Kristusa samega; v njej je ostvarjen životvorni Kristusov nauk vedno mlad in neprestano pomlaja posodo, ki ga hrani.⁴

To vekovito Kristusovo životvorno življenje v Cerkvi je njena velika odlika, poroštvo njene vedne mladosti in nepremagljivosti — obenem pa tudi velika in resna naloga njenih članov in predstojnikov. Vsi člani Cerkve so dolžni po svojih močeh nadaljevati Kristusovo življenje in delovanje v Cerkvi in po Cerkvi, vsi so dolžni sodelovati, da bo Kristus in njegov nauk osvojeval svet in vladal v človeštvu.

² Krščanstvo in Cerkev, str. 53 s.

³ RKA 1940, 513—515; 1941, 264 i. dr.

⁴ *Iuvenescent et iuvenescentem faciens ipsum vas, in quo est. Sv. Irenej, Adv. haereses 3, 24.*

da bo krščanstvo vedno mladostno in sodobno. Vsi so dolžni se potruditi, da bo v njih in po njih živel Kristus.

Važno in težko nalogo ima bogoslovna znanost. Njena dolžnost je, da zgodovinske pojave in izjave krščanstva od Kristusove dobe pa do danes posreduje današnji dobi in današnjemu mišljenju ter s tem premosti zgodovinsko oddaljenost in odtujenost. Kolikor bolj se krščanstvo in Cerkev oddaljuje od prvih stoletij, toliko večje so dolžnosti bogoslovne znanosti. Tega se katoliška Cerkev dobro zaveda in si vztrajno prizadeva, da bi bila njena znanost kos svoji nalogi. Dovolj je pogledati v Rim, kako so se tam v zadnjih letih poleg mnogih cerkvenih univerz ustanovljale posebne bogoslovne fakultete za važne stroke: za sveto pismo, za zgodovino in arheologijo, za vzhodno teologijo i. dr. Tako bogoslovna znanost posreduje med preteklostjo in sedanostjo ter gradi vedno laglje prehodni most med prvimi stoletji in našo dobo. Velikanski je napredek obrambne znanosti-apologetike, kakor sem ga pojasnil v RKA 1941, str. 255—266. Edina težava je, da zaradi metodičnih ovir napredek znanosti prepočasi prodira v šolske bogoslovne učbenike in v redni šolski pouk. Odgovornost profesorjev bogoslovja je velika in terja, da neutrudno vztrajno delajo. Opozarjam na napredek in nujno potrebo empirične apologetične metode, ki mora čim prej preiti v splošno porabo.

Iz tega pa nujno sledi potreba, da katoliški izobraženci ne zanemarjajo lastne verske izobrazbe. Do konca srednjega veka so bili vsi izobraženci tudi bogoslovno ali versko izobraženi. V novi dobi pa razdalja med bogoslovno in svetno izobrazbo vedno bolj raste, s tem pa se povečuje tudi prepad med Cerkvijo in med izobraženci, narašča odtujevanje izobražencev od vere in Cerkve. Zato je vedno večje število izobražencev, ki so pač krščeni, a njihova izobrazba in miselnost je brezverska in skoraj poganska.

Malokateri narod pa ima razmerno tako malo vernih izobražencev kakor slovenski. Tega je nekoliko kriva naša zgodovina. Nismo imeli niti narodnega plemstva niti meščanstva niti obrtništva. Nismo imeli domačih izobraženih družin z močnimi verskimi izročili (tradicijami). Naši izobraženci so večinoma izšli iz nižjih slojev; pri prehodu k višji izobrazbi in v višjo družbo pa so prevečkrat pretrgali zveze z verskimi izročili svojih preprostejših očetov in dedov. — Drugi narodi imajo svoje narodne tradicije ožarjene z verskimi spomini; imajo svoje svetnike in druge velike moze krščanskega mišljenja in življenja. Naša zgodovina pa je bednejša in še ta se prepogosto enostransko predstavlja v neugodni luči. Naša bogoslovna in krščanska znanost je preveč zanemarila domačo narodno zgodovino druge polovice devetega stoletja. To je pisec tega članka že večkrat prav neprijetno občutil. Zapletena vprašanja o zvezi sv. solunskih bratov z našo zgodovino smo preveč prepuščali znanstvenikom, ki o bogoslovni in verski strani teh vprašanj ne morejo samostojno soditi in jih težko razumejo. Le preradi dolže Rim, ko je krivda kneza Svetopolka dovolj očitna. Še potem, ko je rimski papež Leon XIII. visoko povzdignil spomin sv. Cirila in Metoda, je naša in tudi češka krščanska znanost ta vprašanja zanemarjala. Značilno je, da češka krščanska znanost v drugi polovici 19. stoletja o slovanskih apostolih nima nobenega dela, ki bi se moglo meriti s knjigo češkega Nemca Ginzela. Tudi pri nas so bili poskusi znanstvenega raziskovanja o tem vprašanju neprijetno osamljeni. Ko je izšla knjiga o našem idealnem krščanskem knezu Koclju, so se v naših krščansko usmerjenih časopisih pojavljale ocene in opombe, ki nam niso v čast. Ljudje

brez potrebnega strokovnega znanja so s krivičnimi in neumestnimi opazkami begali občinstvo,⁵ in dosegli, da velike verske in vzgojne vrednosti tako velikega moža iz domače zgodovine vprav tisti niso o pravem času izrabili, ki bi bili za to najbolj poklicani. Tako se pri nas zanemarja in ovira proučevanje verskih in bogoslovnih vprašanj, ki so v tesni zvezi z našo zgodovino in ki bi jo pokazali v ugodnejši luči ter v njej odkrili učinkovite nagibe za buditev verske zavesti.⁶ Potem pa se še čudimo, da se naša mladina in inteligenca odtujaše krščanstvu in da se proučevanje domače zgodovine in književnosti usmerja v protikatoliško smer.

Naloge in težave krščanstva in Cerkve v sedanjem, veri in Bogu odtujenem svetu so velikanske, veliko večje nego v prejšnjih stoletjih. Vse javno življenje, družabno življenje, gospodarsko, tehnika, znanost, umetnost in književnost se vedno bolj razčlenja in zapleta. Celotni pregled je vedno težavnejši; vesoljna, vse obsegajoča izobrazba je vedno manj mogoča. Povsod je potrebno sodelovanje mnogih ljudi; s tem pa je združena možnost nesoglasja in nesporazumljenja ali pa pretiranega mehanizma prestroge organizacije. Preveliko uveljavljanje močnih osebnosti pa prinaša nevarnost enostranosti. Zato je spretna in pravočasna prilagoditev Cerkve in krščanstva časovnim potrebam vedno težavnejša; možnost zamujenih trenutkov ter neke prepočasnosti ali zaostalosti je vedno nevarnejša.

Poglejmo le sedanje gospodarstvo in gospodarski red. Kako težko je določiti, kako naj se v posameznih gospodarskih področjih uporabljajo in spolnjujejo načela krščanske nračnosti (morale). Koliko znanja in skušnje je treba, kolikšnega sodelovanja teoretične znanosti in praktične izkušnje! Koliko pazljivosti je treba, da se ne prekrši družabna pravičnost, pa tudi pravica in svoboda posameznikov! Za materialistični komunizem, ki uporablja nasilje in ne pazi tankovestno na vsestransko pravičnost, je to mnogo laglje. Vse to je na-

⁵ Prisluškovali so prtajene opombe mož, ki takšnega krščanskega značaja ne morejo pravilno ceniti in jim morda tudi ni ljub; a značilno je, da izmed mož protikrščanskega mišljenja nihče ni svoje morebiti neprijazne sodbe javno povedal, ker so se zavedali, da bi bilo takšno mnenje vendarle premalo podprto in da ga ne bi mogli javno vzdrževati. Vse neumestno delo so izvrševali ljudje iz krščanskega tabora. Posebno se je odlikoval »Čas«. Tudi v drugih verskih in narodnih vprašanjih se pri nas močno uveljavlja skupina ljudi, ki je prezrla Pavlov opomin: μή γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις — nolite iugum ducere cum infidelibus (2 Kor 6, 14; grški izvirnik je tu posebno krepak, ker že heterozygeo pomeni: vleči tuji jarem).

⁶ Opozorjam na slovenske frisinške spomenike; II. spomenik je poln globoke verske vsebine. Ob opozoritvi na zvezo drugega frisinškega spomenika s sv. solunskima bratoma in z našo zgodovino se je »Čas« zopet pokazal v značilni luči. To nedopustno »časovo« ravnanje spada med najžalostnejše pojave, kar smo jih doživeli v zadnjih dvajsetih letih. More li odbor »Leonove družbe« to odobravati? Preko tega ne sme preiti na dnevni red. Zadeva je preveč žalostna in resna. L. 1938 je ista revija brez povoda objavila neumestne in neutemeljene obširne opombe proti važnemu znanstvenemu delu za utrjevanje krščanske zavesti našega ljudstva; v »Čas« so se zateleke zato, ker jih je »Dejanje« odklonilo. V tej družbi je uspešno sodeloval pri zatemnjevanju svetlih strani naše zgodovine. Letos pa je v očitni zvezi z onimi opombami objavil dolg članek, ki je vsebinsko zgrešen, po obliki pa se ne sklada s pravili dostojnosti in nračnosti. Objavljanje takšnih stvari v tako neakademski obliki povzroča veliko pohujšanje, zatemnjuje našo zgodovino in obilno ustreza tisti smeri, ki jo je nazorno označil sv. Pavel (2 Kor 6, 14).

tančneje razložil duhoviti ruski filozof Berdjajev v razpravi »Resnica in laž boljševizma«.

Podobno so sestavljena in zamotana tudi znanstvena in sploh kulturna vprašanja; sestavljeno in zapleteno je ne le vse gospodarsko, temveč tudi socialno in kulturno življenje.

Predvsem pa je človeštvo zaradi tolikšne zapletenosti vsega življenja ter zaradi tolikšne zaposlenosti, zbežanosti in raztresenosti v vrtincih posvetnih skrbi in težav — vse preveč *tostransko*, čutno, snovno, materialistično usmerjeno ter izgublja smisel za duhovno, nadčutno in nadnaravno.

Obenem pa je silno narastel človeški ponos, samozavest, oholost. Že cerkveni očetje so poudarjali, da je človek podoba božja tudi v tem, da gospoduje nad naravo in posnema Boga celo v ustvarjanju. Kdaj pa je ustvarjajoča tehnika in umetnost dosegla toliko višino kakor danes! Zato pa se človek tem bolj povzdiguje in prevzema ter obožuje sebe in svoja dela; človeštvo namesto božjega stvarstva občuduje in obožuje človeške izume, stroje, umotvore in zgradbe. S tem pa gine smisel za vse božje, nadčutno in nadnaravno.

Težave in ovire zoper krščanstvo vsepovsod grozeče naraščajo, se množe in kopičijo. Človeštvo se krščanstvu vedno bolj odtuja.

Na delo!

Naj li obupamo? Nikakor ne! Pač pa se zavedajmo nevarnosti in težav ter sodelujmo s sveto Cerkvijo, da jih bo mogla zmagovati. Sodelujmo s Cerkvijo, da bo moglo biti njeno delovanje čim živahnejše in členovitejše ter da bo moglo seči v vse sloje, v vse zapletene skupine, v vsa področja, v vse kotičke mnogoličnega in zamotanega življenja. V tem je smisel in odločilna važnost *k a t o l i š k e a k c i j e*, da bo mogla biti Cerkev kos svoji nalogi v naših težkih časih. Klic h katoliški akciji je res klic božji, klic Kristusov, klic Svetega Duha.

Kristus je v svojem kratkotrajnem javnem delovanju okoli sebe zbral in za svoje ožje sodelavce izvolil sicer po večini zelo preproste može brez vsake šolske izobrazbe. V tem se razodeva posebno modra previdnost. Takšni preprosti možje bistrih oči, sprejemljivega posluha in srca so bili najsposobnejši in najneposrednejši posredovalci Kristusovega nauka brez kakršnih koli predsodkov, brez primesi šolskih, književnih, filozofskih, znanstvenih oblik, kakor bistra voda ali gladko svetlo zrcalo. Ti so nam sporočili Kristusove besede, kakor so jih prejeli, čeprav večkrat okorno in pomanjkljivo, a brez primesi svojih osebnih dodatkov in oblik. A Kristus je imel med apostoli tudi šolsko izobraženega in praktično gospodarsko preizkušnega finančnika Mateja; drugi gospodarski talent (Juda Iškarjot) pa se mu je v odločilnem trenutku izneveril. Med učenci je bil tudi finančnik Cahej, ki je s plezanjem na smokvo vrh tega razodeval smisel za tehniko in perspektivo. Na posebno čudovit način je Kristus še po svojem vnebohodu poklical književno izobraženega Pavla, ki je bil obenem obrtnik in rimski državljani; bil je posebno sposoben za velemestnega apostola.

V prvih desetletjih in stoletjih se je krščanstvo širilo predvsem v mestih med delavstvom in med izobraženci ter si je po sodelavcih iz teh slojev pridobivalo dostop v zapleteno velemestno vrvenje in snovanje. Vsak novo pridobljeni izobraženec je imel po tedanjem običaju neko vesoljno izobrazbo in je bil brez daljšega šolanja sposoben za svečeniški stan in za bogoslovno razmišljanje. V srednjem veku in v začetku novega veka pa je bilo srednje in višje šolstvo (univerze) še tako versko in bogoslovno usmerjeno, da je Cerkev brez posebnih težav obvladovala duhove.

Povrh tega je Bog v prvih desetletjih svojo Cerkev podpiral z izrednimi darovi Svetega Duha in z obilnimi čudeži.

Danes pa je krščanstvo časovno in oblikovno daleč oddaljeno od dobe svoje junaške mladosti. Cerkev še prejema božjo pomoč, še jo vodi Sveti Duh, a ne več tako dejavno (aktivno), vidno in krepko kakor v prvih desetletjih. Razodetja sploh več ne prejema, temveč mora ohranjati razodetje svojega prvega stoletja. Njeni pisatelji ne prejema več tistega dejavnega nagibanja in navdihovanja Sv. Duha, ki so ga imeli pisatelji svetopisemskih knjig. Pomoč Sv. Duha se razodeva le še v mejah posebnega varstva, da pri razlaganju in raziskavanju verske resnice ne zaide v zmoto. A še vedno ima nepremagljivo poročstvo Kristusovo, ki živi in deluje v njenih zakramentih, prebiva v sv. Rešnjem Telesu, obnavlja svojo odrešilno daritev, živi in deluje po svojih svečenikih ter po svojih vernikih, ki so mu po neizbrisnem zakramentalnem pečatu sv. krsta in sv. birmo neločljivo pridruženi kot udje, sodelavci in soborilci za zmago božjega kraljestva.

Da, v Cerkvi še živi in deluje Jezus Kristus. To je pogoj in poročstvo njene nepremagljivosti in vedno mladostne življenjske moči. Bolj kakor kdaj prej nam je potrebna ta zavest. Ta zavest mora prešinjati vse vernike, da bo Cerkev kot skrivnostni Kristus mogla po svojih in Kristusovih udih razviti svojo nepremagljivo in vedno mladostno življenjsko moč ter osvajati odtujeni svet. S tem, da nas je Kristus po sv. krstu sebi pridružil kot svoje ude, nas v birmi potrdil za svoje sobojevnike in da nas v sv. Rešnjem Telesu hrani z vso polnostjo svojega življenja, nas je vse, ne le svečnike, temveč tudi svetne vernike obvezal k sodelovanju. Kristus nadaljuje svoje delovanje po nas kot svojih udih. Ne bodimo zaspani, leni in mrtvi udje.

Apostoli so imeli to prednost, da so osebno videli Kristusa, opazovali in okušali vso njegovo milino in moč. Toda niso še videli razmaha njegovega skrivnostnega telesa — svete Cerkve. Močna vera je bila potrebna, da so zaupalí Kristusovim besedam o nepremagljivosti svete Cerkve in šli brez vseh sredstev oznanjat Kristusa v tuji, nasprotni svet. Videli so Kristusa — glavo, a verovali so v rast in razmah njegovega telesa — v sveto Cerkev. Mi pa s telesnimi očmi ne vidimo Kristusa — glave, zato pa gledamo dvatisočletno zgodovino nepremagljive Kristusove neveste — telesa Kristusovega — in na tej podlagi verujemo v glavo — Kristusa. Tako je duhovito opozarjal že sv. Avguštin. Danes, poldrugo tisočletje po smrti sv. Avguština pa velja to še bolj kakor kdaj prej.

Po razdejanju francoske revolucije se je mogočno prebudila zavest cerkvene nepremagljivosti. V Belgiji in Franciji, ki sta ono razdejanje posebno občutili, so svetniški možje (Dechamps, Lacordaire) razvijali empirično apologetično metodo in dosegli, da jo je zgovorno potrdil vatikanski cerkveni zbor. Po svetovni vojni in po sedanjem razdejanju se obuja ista zavest in katoličane znova opozarja na uporabo empirične metode katoliškega dejstva ter jih kliče k sodelovanju pri dokazu, da je Cerkev božje delo in da v njej živi Kristus.

Svet se je oddaljil od krščanstva in Cerkve, od vere in Boga, od nadčutnega in nadnaravnega. Zato pa okuša trpko resnico, da je babilonski stolp svoje ohole tostranske usmerjenosti sezidal na pesek in da se ponosna zgradba ruši — in njena podrtija je velika, kakor je napovedal Kristus (Mt 7, 27).

Današnje tostransko usmerjeno človeštvo veruje le dokazom iz izkustva — in ta dokaz se sedaj z ene (negativne) strani razvija v vsej grozoti; z druge strani pa se tem sijajneje pojavlja nepremagljivost svete Cerkve, ki s svojim dvatisočletnim bivanjem in delovanjem, s svojo zgodovino, s svojimi svetniki in deli, s svojim naukom in bogoslužjem kaže kvišku k veri, Kristusu in Bogu. Nikoli ni svet tako poudarjal izkustva (empiriije) kakor danes; nikoli ni bil empirični dokaz za krščanstvo in Cerkev tako očitni, kakor je danes. Uporabljajmo ga; sodelujmo pri njem z umom in zgledom, da bo tem nazornejši in porabnejši.

Nikoli ni bilo človeštvo tako pogreznjeno v tostranost, snovnost in gmotnost; nikoli ni bilo tako odtujeno in otopelo za duhovno, nadčutno in nadnaravno. A zato nikoli prej ni imela Kristusova vera in Cerkev tako dolge zgodovine in v njej tako dolge vrste dokazov za svoj božji izvor kakor danes; saj je danes očitno, da se vrsta njenih dokazov za božji izvor, za nadnaravno moč in pomoč toliko bolj daljša, kolikor daljša je doba njenega življenja. Nikoli ni bila njena zgodovinska znanost tako kritična, vedra in prepričevalna kakor danes. Nikoli ni znala tako živo obnavljati davne dogodke v kolikor mogoče prvotni osvetlitvi. — Nikoli ni bilo človeštvo Kristusu tako odtujeno kakor danes. Zato pa tudi nikoli prej ni katoliška znanost tako globoko prodrla v prvotnega duha svetega pisma, posebno evangelijev ter v najstarejše tradicije, kakor danes. — Prav zaradi tega so dušeslovne in zgodovinske znanstvene stopnice v nadčutno in nadnaravno tako natančno izdelane in tako uravnane za ljudi različne velikosti in miselnosti, kakor še nikdar prej. Obenem pa je človeštvo obilno poskrbelo za negativni dokaz.

Iz tega pa je očitno, kolikšne naloge ima danes bogoslovna znanost in kako stroga je dolžnost, da se svetni izobraženci potrudijo za sorazmerno izobrazbo v verskih vprašanjih. Kakor je v tehniki in industriji potrebna natančna pazljivost in izurjenost, tako tudi v bogoslovni znanosti in verski izobrazbi.

Pri vsem tem pa bo še vedno posebno veljalo tudi tisto dokazovanje, ki ga je uporabljal sv. Janez Vianney: Oholi človek, ponižaj se

in poklekni pred svojim Bogom. Približaj se Bogu, in Bog se ti bo približal.⁷ Na to opozarjajo tudi svetovni dogodki.

Še vedno bo resnično, da vera ni predvsem dostopna nadarjenim in učenim, marveč predvsem dobrim, plemenitim in ponižnim; nikakor pa ne tistim, ki po lastni krivdi zanemarjajo versko izobrazbo in so ponosni na svojo neumnost v verskih stvareh — neumnost ni ponižnost in ponižnost ni neumnost.

Še vedno bo veljavna resnica: Besede mikajo, zgledi vlečejo. Pot zgledov je krajša in nazornejša nego teoretično dokazovanje.

Kristus v Cerkvi, skrivnostno Kristusovo telo svete Cerkve — in kot posledica čudovito dejstvo nepremagljive svete Cerkve s presunljivim klicem k strogo obveznemu sodelovanju — to je najuspešnejši empirični dokaz za resničnost krščanstva, za bivanje nadčutnega in nadnaravnega, za božjo ustanovitev Cerkve in za bivanje božje. Na to opozarja katoliška akcija z odločnim pozivom ob enajsti uri, naj vsi verni katoličani z zgledom in z apostolskim delom sodelujejo pri empiričnem dokazu za sveto vero, za krščanstvo, Cerkev in Boga, da zopet posveti in osvoji odtujeni svet.

Tako naj sveti vaša luč pred ljudmi, da bodo videli vaša dobra dela in slavili vašega Očeta, ki je v nebesih (Mt 5, 16).

Cerkev niso le njeni poglavarji in svečeniki, temveč vsi, ki so po krstu včlenjeni v istega Kristusa in s tem tudi v njegovo skrivnostno telo — v sveto Cerkev.

Poslušajmo svetega Avgušтина:

Ljubite to Cerkev, bodite v taki Cerkvi, **bodite takšna Cerkev**. Ljubite dobrega Pastirja. Molite za razkropljene ovce: naj pridejo tudi oni, naj spoznajo tudi oni, naj ljubijo tudi oni!

O DOBRIH BREZVERCIH

L—j.

Nekatere bega, da je tudi ta in oni brezverec »dober človek«: prijazen, spravljen, usmiljen do ubogih, pripravljen za človekoljubna dela. Moj mladi prijatelj se je naravnost pohujšal, ko je prebral življenjepis sloveče Poljakinje madame Curie-Sklodowske (1867—1934), znane velike znanstvenice, ki je s svojim možem Petrom Curie (1859 do 1906) odkrila radij in nekatere druge radioaktivne prvine (med njimi je tudi »polonij«, imenovan vprav po njeni domovini). Marija Curie je bila popolna brezverka, a se je vsa žrtvovala za znanost, obenem skrbno vzgojila dvoje hčerk (ena si je izbrala njen poklic in je že tudi kakor nekdanj mati dobila Nobelovo nagrado) in v svetovni vojski se neutrudno vozila od kraja do kraja ter ustanavljala postaje z roentgenovimi aparati za ranjene vojake. Koliko kristjanov, koliko

⁷ Gl. knjigo Zarja stare slovenske književnosti (Frisinški spomeniki), str. 34 in 60.

katoličanov je, je dejal moj mladi prijatelj, ki bi se mogli s požrtvovalnostjo meriti s to brezverko? Kar je pa najhujše, nehote se mu je vsiljevala misel: kakšen pomen ima pa še za nravno življenje vera? Vdati sem se mu moral in tudi sam prebrati ta življenjepis.¹

Mene je, ko sem prebral to življenje, obšla najprej velika žalost. Gledal sem v duhu to nadarjeno, a nesrečno ženo. Dobra mati ji je zgodaj umrla, preden je mogla hčerko vzgojiti. Marija je bila zelo trmasta. Kakor se zdi, se je s to trmo obrnila že kot otrok tudi proti Bogu. Vsaj njena hči Eva pripoveduje: »Vendar se Marija ne vda. Neki teman odpor začuti v sebi, kadar kleči v cerkvi, kamor jo je nekdaj spremljala mati. Nič več se s prejšnjo zaupljivostjo ne obrača do Boga, ki jo je tako trdo prijel in zamoril v njej radost in veselje do življenja.«² Na drugem mestu pravi Eva: »Cerkev ji ne pomeni več dosti. Cerkvena opravila poseča le iz navade. Ko ji je umrla mati, je njena vera začela pešati. Šest do sedem let je živela pod očetovim vplivom, ki je bil v verskih stvareh mlačen in po svojem bistvu svobodomiseln. Od vse otroške pobožnosti ji je ostala le nedoločna želja, da bi mogla oboževati nekaj zelo velikega, zelo vzvišenega...«³

Tedaj se je širil po poljskih zemljah revolucionaren duh, obenem pa kult pozitivnih znanosti. Tudi študentko Marijo je prevzel ta duh, predvsem pa kult fizike in matematike. Sama se je imenovala »pozitivistično idealistko«. Ta pozitivizem jo je sčasoma tako prevzel, da se je Bogu in krščanstvu docela odtujila. Ko je neki sorodnici umrl otrok, ji je pisala: »Ko bi si mogla vsaj s krščansko resignacijo reči: Bog je tako hotel, naj se zgodi njegova volja... Toda taka tolažba ni dana vsakomur. Zavedam se, da so ljudje, ki se ravnaajo po njej, srečni. Čudno pa je to, da kolikor bolj jim zavidam, tem manj morem z njimi deliti njihovo vero.« Pristavlja še, da »resnično versko čustvanje spoštuje, četudi je prerajeno iz omenjenega duha«. Zdi se torej, da je že vzvišena nad vsako vero in da ji je tudi krščanska vera le znak duševne omejenosti. Tisto »zelo veliko in vzvišeno«, ki bi ona mogla »oboževati«, ji je le še znanost. Želela si je vedno bolj v Pariz.

Medtem ji je nov udarec napolnil dušo z mržnjo. Da bi prihranila nekaj denarja za Pariz, je prevzela mesto vzgojiteljice pri neki bogati družini. Tu se je zaljubila v domačega sina in on v njo. A starši so ošabno odklonili tako snaho in sin se je zlahka vdal. Zagrjenjena je odšla v Pariz in se v uboštvo ter stradanju predala študiju fizike in matematike. Eva sama pravi, da se je lotila študija »s strastno žejjo«, z »železno voljo« in z »neverjetno trmo«. Prišla je v zvezo z mladim čudakom-učenjakom, ki je bil tudi »z dušo in telesom zapisan znanosti«. Skupni »ideal« ju je zbližal in sklenila sta skupaj živeti. Ta mladi mož je bil Pierre Curie. Bil je iz protestantske rodbine, a ne krščen. Vzela sta se civilno, dobila dve hčerki, ki ju tudi nista dala krstiti. Medtem sta pa »delala, delala«. Zaslužila sta novo čudežno prvino in jo skušala izločiti iz zmesi raznih

¹ Napisala ga je nje druga hčerka Eve Curie. Preveden je tudi na slovensko: Eve Curie, Gospa Curie. Prevedel Stane Melihar. Založba Modra ptica. Ljubljana 1939.

² Str. 36. ³ Str. 49. ⁴ Str. 53. ⁵ Str. 73. ⁶ Str. 88, 103. ⁷ Str. 112.

rudnin. Nekajkrat sta obupala, a vprav žena se je z novo »obsedenostjo«⁸ lotila poizkusov in »delala, delala«, dokler se ji res ni posrečilo, da je dobila 1 gram čistega radija. Sedaj je njeno ime zaslovelo po svetu. Dobila sta Nobelovo nagrado (1903) in brez števila odlikovanj, ki sta jih pa prezirala. Njun »edini cilj je bila veda«.⁹ Nekega dne se je pa mož ponesrečil. Povožil ga je na ulici težak parizar. Vdova je mislila na samomor, a zadržala jo je neka moževa beseda, da mora vsak, četudi ločen, živeti za vedo. Nadaljevala je poizkuse z radioaktivnimi snovmi in ugotavljala vedno nova dognanja. Zaslovela je tudi v Ameriki in dobila v dar gram radija, ki ga je pa odstopila svojemu laboratoriju za napredek znanosti. Postala je profesorica na Sorboni (prva žena). Prijatelji bi jo bili radi spravili tudi v Akademijo znanosti, a pojavil se je odpor in je nje kandidatura propadla. Eva pravi, da jo je pokopala intriga. Eni so širili, da je katoličanka. Tako so jo zamrzili članom-svobodomislecem. Drugi so trosili, da je judinja in prešuštnica. Tako so jo zamrzili članom-katoličanom. Bila pa ni, kakor pravi Eva, ne eno ne drugo. Imela je, pravi, moške prijatelje, zlasti na enega je imela velik vpliv, a vse drugo da je bilo kleveta. Ta dogodek jo je tako bolel, da je zopet mislila na samomor. A umirilo jo je zopet delo. Bila je pa poslej še bolj hladna in nedostopna. Dobila je še enkrat Nobelovo nagrado (1911) za kemijo. Umrla je, kakor je živela, tuja Cerkvi in Bogu. Le to je pred smrtjo želela, da bi ji smrt olajšali z mamil.

Zakaj sem bil torej žalosten, ko sem prebral to življenje? Zato, ker je bilo to življenje prav tako žalostno! Res je prineslo svetu veliko novo iznajdbo in veliko novo korist za zdravstvo (z radijem zdravijo raka). A kaj je to, če človek misli na tiste tako resnobne Kristusove besede: »Kaj človeku pomaga, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi?« (Mt 16, 26.) Madame Curie si je pridobila tudi veliko slavo, toda »ne pred Bogom« (Rim 4, 2). Bila je zelo nardarjena, kot »pozitivistka« genialna, a zaprla je svojo dušo Bogu in nje duševnost je počasi za duhovni svet okrnela. To je zlasti pri matematikih in fizikih ne redke pojav. Pozitivna eksaktnost teh ved jih tako prevzame, da s prezirom gledajo na druge znanosti, zlasti na filozofijo in teologijo. Razna znanstvena dognanja jih pa obenem tako omamijo, da jim je fizikalni svet vsa stvarnost. Tako se odtujijo veri in Bogu. Toda če je človek ustvarjen za Boga, kakor je, in če mora biti vse njegovo življenje, tudi življenje v znanstvenem delu, služba božja, tedaj je tudi življenje največjega učenjaka zgrešeno, če je življenje brez Boga. Prazen je tudi izgovor Marije Skłodowske, da ne more verovati in da je krščanstvo le za omejene duhove. Dvajsetletna študentka pa naj presoja krščanstvo, ki so se mu klanjali in se mu še klanjajo največji duhovi! Tak izrek mlade študentke je le dokaz, da je že zanemarjala molitev (vera je tudi dar božji) in se predala »znanstveni trmi«, ki je le prikrit napuh. A takšno življenje ni le zgrešeno, temveč tudi težko zadolženo. Če je dejal sv. Pavel, da Boga ni težko spoznati in da je zato neopravičljiv, kdor živi brez Boga (Rim 1, 19–21), velja to gotovo za inteligenco.

⁸ Str. 137, 169. ⁹ Str. 128.

Ako torej inteligent živi in umrje brez Boga, kakšna usoda ga čaka, ko je Kristus dejal: »Kdor ne bo veroval, bo pogubljen« (Mr 16, 16)! Morda bi kdo opozarjal na to, da je bila vsa mladost tega dekleta tako nesrečna in da je morda vera v nje duši zaradi žalostnih vnanjih razmer sama po sebi zamrla. Ne bomo metali kamna nanjo, toda opozorili bi tudi na oni priznani izrek sv. Avguština, ki so ga povzeli tudi cerkveni zbori: »Deus non deserit, si non deseratur, Bog človeka ne zapusti, če človek Boga ne zapusti«, potem pa, ali ni že ta negotovost, koliko je bilo osebne krivde, koliko ne, silno žalostna? Moderni ljudje smo le preveč zaverovani v kulturo. Če kdo veliko kulturno dela in dosega velike kulturne uspehe, nam je velik, a premalo ločimo, da je velik vprav kot kulturni tvorec, a ne še kot človek. Povsem drugo vprašanje je, ali je velik tudi kot človek. Velik kot človek je, kdor vrši velika dela za Boga, ki je človeku kot človeku prvi in zadnji cilj. »Boga se boj, je dejal Modri, in spolnjud njegove zapovedi, ker je to ves človek« (Prid 12, 3). A prva in najvišja zapoved je: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem in vso dušo in vsem mišljenjem!« (Mt 22, 37.) A kako naj tako ljubi Boga, komur je Bog popolnoma tuj?

Toda tu že prehajamo k pohujšanju mladega prijatelja. Pohujšal se je, ker se mu je zdela madame Curie kot brezverka tako dobra, kakršna marsikatera kristjana in katoličanka ni. Da marsikatera kristjana in katoličanka ni dobra, to takoj priznamo, samo dostaviti moramo, da ni zato slaba, ker je kristjana in katoličanka, ampak zato, ker je premalo kristjana in katoličanka. Prav tako pa moramo pri brezvercih reči vprav narobe: ta in oni brezverec ni tako slab, ta in ona brezverka je dobra, ne zaradi nevere, ampak zato, ker nevera ni pokvarila vse dobre narave. Nekateri ljudje imajo po naravi veliko dobrega. Nekateri zavračajo vse, kar je grdo, drugi so dobrega srca za uboge, še drugi nekako skromni, drugi naravno pošteni itd. Zlasti za »ideal«, ki si ga človek postavi, najsi tudi ne bo najvišji, ampak morda celo bloden ideal, je človek zmožen velikih dejanj. Narava obrne pač vse svoje sile v tisto smer in se tako rekoč izčrpa za ideal. Tako kdo živi samo za umetnost, drugi za znanost, še drugi za velika podjetja. Seveda tu ne gre toliko za naravno dobra npravna dejanja, temveč le sploh za dejanja, ki so naravno lahko hvale vredna. Sicer pa glede tega ni posebne težave. Težava more biti le tedaj, ko gre za npravna dejanja. A tudi takih je človek zmožen. Saj že prizadevanje za »ideale neredko zahteva dejanj, ki imajo tudi npravni značaj, n.pr. odpoved, požrtvovalnost, zmernost. Ne smemo torej misliti, da so brezverci zmožni samo slabih dejanj. Ne, zmožni so marsičesa, kar je naravno dobro. Tega tudi katoliška Cerkev nikdar ni tajila. Nasprotno, Cerkev je obsodila luterance in druge, ki so učili, da je izvirni greh docela pokvaril človeško naravo in da človek brez božje milosti ni več zmožen za nobeno tudi le naravno dobro dejanje. Glede nevernikov posebej je Cerkev obsodila nauk, da bi bila »vsa dela nevernikov greh in vse kreposti (nevernih) filozofov le krinke«. ¹⁰ Seveda pa Cerkev obenem uči, da vseh zapovedi

¹⁰ Prop. Bai 25; Denz 1025.

človek brez božje milosti ne more trajno izpolnjevati, tudi ne dolgo premagovati težkih skušnjav. To je Cerkev postavila proti drugi skrajnosti, proti pelagijancem, ki so s Pelagijem zanikovali izvirni greh in učili, da človek s svojimi močmi more vse, ko je nasprotno resnica, da je izvirni greh človeka zelo oslabil in da ni več zmožen za vse tudi le naravno dobro.

K temu je pa treba še dodati, da pa nobeno, tudi naravno dobro delo brez božje milosti nima za večnost in blaženstvo v Bogu nobene veljave. To je dogma, ki jo je Cerkev vedno branila proti vsem zmotam. Saj je že sv. Pavel dejal, da v Kristusu velja le »vera, ki deluje po ljubezni« (Gal 5, 6). Brez vere in božje ljubezni, ki obe izvirata iz božje milosti, ni torej nič tako dobro, kakor mora biti, da velja pred Bogom za blaženo večnost. Zato je sv. Avguštin lepo dejal: Tista dobra dela brezvercev, ki jih ljudje tako hvalijo, so v resnici (pred Bogom) prazna. Veliko moči je v njih in mnogo teka, a mimo pota (praeter viam).¹¹

Če po tem presodimo življenje madame Curie, se naša žalost ne more spremeniti v veselje. Občudujemo nje naravne darove, nje znanstveno delo, nje znanstvena dognanja. Po pravici bo nje ime za vedno združeno z imeni največjih fizikov in kemikov. Občudujemo tudi nje pridnost, delavnost, požrtvovalnost za znanost. A žalostni smo, ko gledamo, kako je ta naravno bogata žena izgubila najdražje, kar je, Boga, krščansko vero, krščansko upanje, krščansko ljubezen. Saj je znanost kot zadnji in najvišji cilj vendar le malik, ki bo prešel, ko »prejde podoba tega sveta« (1 Kor 7, 31) in bo »Bog v vsem vse« (1 Kor 15, 28)!

ERICH PRZYWARA, POBOŽNOST SRCA JEZUSOVEGA (iz: Crucis Mysterium, Paderborn 1939)

1. Same po sebi sodijo pobožnosti v okrožje prošnje molitve. Imajo pristno človeško in otroško potezo: pred božje veličanstvo stopamo z nekom, ki more biti pred tem veličanstvom naš priprošnjik, ali pa božje veličanstvo spominjamo na nekaj, kar mu je drago in mu zato utegne izvabiti naklonjenost. Tako je Bog Sin sam »vselej naš priprošnjik« in Sveti Duh »prosi z neizrekljivimi vzdihci« ne le za nas, temveč »v nas«. Zato imenujemo Marijo vsemogočno priprošnjico. Med svetniki imamo posebne pomočnike v sili in vsak svetnik je svoje vrste pomočnik v kateri koli zemski stiski. V tem smislu tudi lahko pojmujeemo pobožnost Srca Jezusovega, zlasti v obliki, ki je značilna za ljudsko pobožnost: prebodeno Srce Gospodovo je tista dragocenost, pri kateri stiskani roti Boga.

Toda vsaka, tudi na videz najzunajnejša pobožnost hodi po tej poti pristno človeške otroške ponižnosti k cilju prave pobožnosti, k

¹¹ Enarrat. in Psalm. 31, 2, 4 (Migne PL 36, 259).

temu namreč, kar povesta nemška beseda »Andacht« in latinska »devotio«. — »Andacht — pobožnost« je »denken an — misliti na«, to se pravi, da vede ali nevede »venomer mislimo na to«, kar nas tako docela napolnjuje in prevzema. »Venomer misliti na to« se prvič pravi: zavedati se tega. Od vsega, česar se zavedamo, je to naši zavesti kar se da najbliže. »Venomer misliti na to« se pravi nadalje: vedno globlje vdirati v njegov smisel. Od vsega, s čimer se bavi naše mišljenje, je to naše najprvotnejše mišljenje. Naposled pa ne mislimo s tem kakega neopredeljenega in abstraktnega mišljenja, marveč ljubezen, ki razmišlja in v tem napreduje. Od vsega, čemur velja naša ljubezen, je to naša najiskrenejša ljubezen. Tako je kazno, da pobožnost ne pomeni samo na splošno popolne bogopredanosti, ampak da se v njenih osnovnih črtah črtajo poteze najnotranje bogopredanosti: predanost »podobe Trojice«, kakršno nosi naš duh v spominu, razsodnosti in volji (ljubezni), v svojo prapodobo. — »Devotio« to dopolnjuje z vidika odrešenja. Pomeni namreč nekaj »v žrtev oddločiti«, torej iz profane v sakralno rabo. Posvetitveni dar se v svetišču daruje, da tam izraža darovalčevo darovanje samega sebe. Takó je darilo žrtev in kot žrtev povsem v obojnem pomenu grške besede anathema: kar je »na oltar položeno«, česar nikdo več ne more sprejeti v last, ne da bi mu bilo v »prekletstvo«, kar pa je tudi samo prekletstvo, ker je kot žrtvovani spravní dar prevzelo nase prekletstvo, ki je težilo darovalca. Potemtakem pomeni devotio: do zadnje mrvice se posvetiti v odrešujočo žrtev, z Odrešenikom vred spravno nositi prekletstvo greha.

Potemtakem je vsaka posamezna pobožnost, naj se imenuje tako ali tako, vsakokrat celota v menjajoči se podobi. Pri vseh pobožnostih gre nazadnje za to popolno predanost. Zakaj, kakor pravi sv. Avguštin, naša najpreprostejša prošnja molitev je že prošnja po Bogu, ki si Ga med vsemi drugimi željami želimo Njega samega: »vsi smo namreč prosjaki Boga, kadar molimo... želeč, da bi nekaj prejeli, in prav to nekaj je Bog sam« (serm. 15). Toliko je potem kaka pobožnost pristna, kolikor noče biti nekaj novega namesto kake obrabljene splošno krščanske pobožne navade, temveč kolikor kaže na staro celoto v novi podobi: kakor so vejnato razrasle kapele in koti gotske stolnice vendarle ena stolnica tu in tam. Cerkev sama je zato kot nevesta in telo in polnost in slava Gospodova in kot »posoda Svetega Duha« ena edina resničnost popolne predanosti, na katero merita Andacht in devotio. Popolna predanost ne more biti, vede ali nevede, nič drugega kot sožitje te predanosti s Cerkvijo: utrip Cerkve v enem njenih udov.

Tako je torej potem tudi treba pojmovati in opravljati pobožnost Srca Jezusovega: ne kot novo pobožno navado, ki se v tisoč podobah ulega nad cerkvene molitve in cerkveno leto in grozi, da ga zakrije, marveč kot način, na kateri se ona popolna predanost prav posebej izraža, ki ima v bistvu Cerkve svojo svojsko resničnost. Torej nam potemtakem ni treba posnemati njenega smisla iz katerih koli zasebnih virov, ampak iz virov Cerkve, to je praktično iz liturgije praznika Srca Jezusovega.

2. V središču stoji evangelij: »Eden izmed vojakov je s sulico prebodel njegovo stran in takoj je pritekla kri in voda. In tisti, ki

je videl, je pričeval in njegovo pričevanje je resnično; in on ve, da govori resnico, da bi tudi vi verovali. Kajti to se je zgodilo, da se je spolnilo pismo: „Nobena kost se mu ne bo strla.“ In zopet drugo pismo pravi: „Gledali bodo vanj, ki so ga prebodli.“ Za zgodovinski smisel Janezovega evangelija je to prebodenje umrlega Mesije osrednje dejstvo in zagadatelj je obtkano s to svečanostjo. Kajti to prebodenje, ki je bilo mesijansko napovedano, dokazuje proti Cerintu, ki ga kot glavnega nasprotnika izpodbija Janezov evangelij, tudi mesijanstvo umrlega Gospoda: Kristus ni skupek eona in človeka, ki bi se v smrti razdružila, temveč je ena božja oseba, ki kot človek visi mrtva na križu in jo prebodejo. Janezov evangelij je prav od začetka velika obramba proti vsakršnemu doketizmu, ki se spotika nad »Besedo, ki je meso postala«, ker se poganja za »čistost božanstva«. Zoper ta napačni »teocentrizem« je naperjen že ostri Janezov govor v prologu: »Boga ni nikoli nihče videl; edinorojeni Sin... On je povedal«, prav to, kar pove še jasneje uvod v prvo Janezovo pismo, »kar je bilo od začetka, kar smo slišali, kar smo s svojimi očmi videli, kar smo gledali in so naše roke tipale, o Besedi življenja...« Toda prebodeno Srce je najmočnejša svedočba: Boga ni mogoče doseči v čistem gledanju, prostem vsake človeškosti; slava odrešenja, ki je o njem govorila velikoduhovniška molitev, sine marveč iz surovo razparanega človeškega srca Usmrčenčevega.

Prvi smisel pobožnosti Srca Jezusovega bi tedaj bil: pobožnost do resničnega učlovečenja Boga. Pobožnost Srca Jezusovega je zato zgodovinsko bila in je naperjena proti »teocentrizmu« tistega janzenizma, ki se zaradi »čistega bogočeščenja« upira češčenju Kristusove človeške narave in zato češčenju Njegovega Srca (Denz 1561 do 1565). Ta janzenizem se je izdajal in se izdaja za avguštinizem. Toda vprav Avguštin je tisti, ki proti vsem prenapetim naukom o božji neposrednosti ne more dovolj naglasiti, da je speljana pot »skozi Kristusa-človeka do Kristusa-Boga« samo znotraj »mesa« in »mleka«. Tako pobožnost Srca Jezusovega izvršuje Janezovo, Pavlovo in Avguštinovo izročilo, s tem da poudarja in neguje ponižnost človeške narave: nikar da bi preleteli Nazaret in Betlehem in Samarijo in Judejo in Galilejo in Getsemani in Golgota in hoteli naravnost »usesti se na desnico«, kot je to nekoč zahtevala nepotrpežljivost sinov groma. Majhen otrok začne hirati, kot drastično pravi Avguštin, ko se ošabno obrne od mleka, pa še ne zmore trdne hrane. Ravno veličina Njegovega veličanstva je, kot pravi drugo poglavje pisma Filipljanom, usposobila večnega Boga, da je postal sličen ljudem in se izničil v bedno človeško stvar. Tako tudi nikdo ne postane deležen slave tega veličanstva razen v tem izničenju, ki ima v prebodenem Srcu svoj najbolj pravi simbol: izničen do zadnje kapljice, ponižan do oskrunjenja mrtvega trupla.

3. Homilija v matutinu tolmači evangelij, češ da je iz odprte strani privrela Cerkev. Na sam praznik pravi sveti Bonaventura: »Da bi se iz strani spečega Kristusa na križu oblikovala Cerkev..., je bilo po božji uredbi pripuščeno, da je eden vojakov prebodel in odprl ono sveto stran.« On izreka s tem le staro razlago 'cerkvenih očetov, kakor nam jo ti sami sporočajo v osmini praznika: »Pritekla sta namreč kri in voda. Ta vira nista privrela brez razloga ali po naključju, ampak

ker je iz njiju obeh pripravljena Cerkev« (Janez Krizostom, drugi dan oktave); »zato je nastala prva žena iz strani spečega moža in se je imenovala življenje in mati živih... Tu je spal drugi Adam, z nagnjeno glavo, viseč na križu, da bi se iz Njega izoblikovala Njegova soproga, ki je vrela iz strani Spečega« (Avguštín, na sam dan oktave). Prebodeno Srce razkriva torej Svojo srčno skrivnost, ki je skrivnost Cerkve: v krvi skrivnost njenega nevestinstva, saj je zakrament kruha in vina (na kar kaže po cerkvenih očetih »kri«) zakrament poroke; — v vodi pa skrivnost rodovitnosti te neveste, saj podarja materino krilo Cerkve v zakramentu krsta (ki ga po cerkvenih očetih označuje »voda«) Odršeniku nove ude. Potem pa odkriva strto Srce še globlje skrivnost »slabotnosti« te neveste in matere. »Slabotnost« je to, kar je po govornem običaju lastno »šibkemu spolu«. »Slabotnost« pa je tudi, kot po pravici pravi eden novejših estetikov (Solger), najnotranja lastnost zemске lepote. Lepota v pomenu popolnosti je skrajni vrh rasti stvari in prav skrajno soglasje njenih nasprotij. Čim lepše je torej nekaj, tem slabotnejše je — v nasprotju z robustnostjo neoblikovane gmote. Zato je po apostolovi besedi vprav slabotna žena slava moža (1 Kor 11, 7). In v Evi se je slabotnost te lepote spremenila v zapeljivo lepoto — in zato ustreza njej v redu odršenja, da se nebeška lepota druge Eve, Marije, povsem skriva v trpečo lepoto Cerkve (ki v njej dalje živita nevestinstvo in materinstvo Marijino). Trpeče lepote ima Cerkev še preveč v človeških slabostih svojih papežev, škofov, duhovnikov, redovnikov, vernikov. Ta slabotnost je spotika in pohujšanje. Strto Srce pa jo razkriva kot najnežnejšo skrivnost Svoje neveste: kot spravno skrivnost njene trpeče lepote.

Drugi smisel pobožnosti Srca Jezusovega se torej glasi: pobožnost do slabotne Cerkve. Prav tu je tudi pobožnost Srca Jezusovega zgodovinsko in nadzgodovinsko nasprotje janzenizma, ki hoče »čisto Cerkev izvoljenih«, ker se pohujšuje nad Cerkvijo zaradi »ljuljke med pšenico« in zaradi »mreže dobrih in slabih rib« (Denz 1096, 1422—1428, 1515). Tudi in prav po tej strani hoče janzenizem veljati za avguštinizem: »glava in telo en Kristus«. A ravno isti Avguštín ugotavlja znak pravega Kristusovega uda: koliko je sposoben trpeti ljuljko med pšenico in slabe ribe med dobrimi. Pobožnost Srca Jezusovega v tem le izpeljuje pobožnost do resničnega božjega učlovečenja: tako zelo je postal sličen ljudem, da se je Njegovo telo, ki je Cerkev, znašlo v človeških slabostih, kakršne so praktično delež zgolj človeka; tako zelo se je izničil, da se zdi v slabostih Njegove Cerkve tudi Njegovo življenje in trpljenje kakor »izničeno« in videzu svoje ničnosti; tako zelo je obubožan, da bi se v bedi ran in uljes Cerkve resnično mogel imenovati »e-lend — beden, zunaj dežele«, se pravi izseljen iz take Cerkve ali na tujem v njej. A prav tedaj govori strto Srce o sveti skrivnosti Svoje slabotne neveste: da ta šibkost na svoj način nadaljuje ženino lepoto velikega petka (»kot gobavec in od Boga zapuščen in nič lepote na Njem«) in prav s tem slavo velike noči. Tako poljubljam v ranah Cerkve rane Gospodove.

4. Motiv prisrčne nežnosti in tenkočutnosti, ki ga je že tu razložiti, dobi potem v epistoli praznika in sploh v tonu njegove nove liturgije lasten izraz: »ta milost, da bi... oznanil nedoumljivo bogastvo Kri-

stusovo..., da boste mogli... z vsemi svetimi razumeti, kakšna je širokost in dolgost in visočina in globočina, ter spoznati vse spoznanje presegajočo ljubezen Kristusovo, da se boste spopolnili do vse popolnosti božje.« Sveti Bonaventura pravi o tem v tretjem nokturu: »Zato namreč so prebodli Tvoje Srce, da se nam je odprl vhod. Zato je bilo ranjeno Tvoje Srce, da bi mi mogli prebivati v njem, rešeni vsake zbežanosti. Toda tudi zato je bilo ranjeno, da bi mogli skozi vidno rano videti nevidno rano ljubezni.« Odprtina Gospodovega Srca torej tu pomeni odprtino v notranjost Njegove ljubezni — skozi vse vidne izraze te ljubezni predremo v njeno notranjost samo in v njej prav za prav šele zaznamo Boga, ki je Ljubezen. S tem smo poiskali razlago, kakršna je lastna mistiki srednjega veka, ki zlasti razvija misel iz pisma Galačanom »v meni živi Kristus«: osebno spoznanje in doživetje ljubezni božje v ljubezni Odrešenikovi. Tri stopnje »oblikovanja« razlikuje blaženi Henrik Seuse: raz-oblikovanje lastne podobe, v-oblikovanje v podobo Kristusovo, nad-oblikovanje v Bogu. V-oblikovanje v Kristusa dobi svojo intimnost, kadar se srce potopi v Srce, kadar postane Kristusova notranjost oblika in dih moje notranjosti. In potem je isto bivanje »srca v Srcu« že začetek »vnebohoda v Srce Očetovo«, da postane Sveti Duh srce našega srca. Kajti v vsem tem je eno Srce božanstva, Ljubezen, ki je Bog. Stvarjenje, odrešenje, posvečenje so eno samo razodetje te edine Ljubezni.

Tretji smisel pobožnosti Srca Jezusovega je potemtakem: pobožnost do nežnosti božje. Značilno je, da zgodovinski ali pa nadzgodovinski janzenizem najbolj mrzi ravno to potezo pobožnosti Srca Jezusovega. Zakaj ta poteza nasprotuje njegovi podobi Boga, ki jo je podedoval od kalvinizma: gospostvu »nujajoče« milosti in »nujajoče« nemilosti (Denz 1095—95, 1360—75, 1521). Gotovo se v tem lahko sklicuje — po besedilu — na več ko ostra mesta iz svetega Avguščina. Toda pri tem nima, tog kakor je, nobenega posluha za to, kako izvirajo ravno ta mesta iz teme Avguštinovih srčnih muk, da so namreč veliki apel na vse presegajočo ljubezen: zlamljajo vse pravne naslove, da lahko ljubezen neovirano vse preplavi. Janzenizem je v tem enak avguštinizmu, ki temu prediranju zastavlja pot, — toda ne avguštinizmu »odprtega Srca«, ki se v Izpovedih daruje nežni ljubezni božji in si jo prav v oblikah pristno človeške nežnosti jemlje v dar: »luč, zvok, vonj, objetje mojega notranjega človeka«. Pobožnost Srca Jezusovega nam tu da doumeti ta smisel vsega prediranja: spotika in pohujšanje nad življenjem in trpljenjem Gospoda in nad človeškostmi in prečloveškostmi Njegove Cerkve, spotika in pohujšanje takisto nad nesmiselnimi usodami človeškega srca — vse to samo zato, da se Srce razklene in ljubezen odpre. S kolikršno silo izdereta spotika in pohujšanje svoj meč, s prav tolikšno silo predre srce v Srce, s prav tolikšno silo vdere ljubezen v Ljubezen. Iz predrtega Srca sije nežna Ljubezen, ki je Bog. —

5. Na teh osnovah sloni potem smisel pobožnosti Srca Jezusovega, kakršen je značilen za Marijo Alacoque in ki ga prevzema liturgija praznika. Cerkvena molitev se glasi: »Bog, ki si imel za vredno, da si nam v Srcu Svojega Sina, ki so ga ranili naši grehi, milostno naklonil neskončne zaklade ljubezni, daj nam, Te prosimo, da bomo,

ko opravljamo vdano službo svoje pobožnosti, vršili tudi dolžnost vrednega zadoščevanja.« Pred očmi nam je ono usmiljenje božje, v katerem nam Bog podeljuje žar »neskončnih zakladov ljubezni« »v Srcu Svojega Sina«, tistega, »ki so ga ranili naši grehi« — torej ono usmiljenje, v katerem nam Bog daje svoje najnotranje, ljubezen, v obliki skrajno velikodušne žrtve: s tem da se prebodeno Srce daruje njim, ki ga prebadajo. Božja ljubezen govori v jeziku »nesmiselne nebogljenosti«. A prav ta jezik naj ukloni naša trda srca, da bomo »vdano službo svoje pobožnosti« vršili kot »dolžnost vrednega zadoščevanja«, to je v tisti dvojni obliki, ki je iz spisov Marije Alacoque prevzeta v cerkveno rabo: kot zadoščevanje in kot ponuditev samega sebe v spravno žrtev. Nemoč božjega učlovečenja in skrivnost slabotnosti Cerkve odkrivata pravo globino, ki se v njej podarja nežnost ljubezni, — »moledujoča nebogljenost« te nežne ljubezni, kakršna stopa v ospredje v betlehemiški in getsemanski skrivnosti in ki jo izreka ofertorij naše Srca Jezusovega: »Sramočnja je pričakovalo moje Srce in siročine. Čakal sem, da bi se komu smilil, in ni ga bilo; in čakal sem, da bi me kdo tolažil, pa ga nisem našel.« Nikdar ni srce tako občutljivo za smrtne rane, kot kadar se topi v nežnosti. In ravno tu je najnotranja skrivnost odrešenja: v betlehemiškem Detetu, ki izteza Svoje ročice, — in Herod Mu vrača s tem, da Mu hinavsko streže po življenju; v Njem, ki do smrti izmučen na vrtu Getsemani prosi pomoči, — in učenci Mu vračajo s tem, da dremljejo, in sovražnik Ga v povračilo zalezuje; v Križanem na Golgoti, ki, kot pravi rezponzorij matutina na praznik Sedem žalosti, »ves diha ljubezen in nas vabi, da bi Mu ljubezen vračali«, — in v zadnje povračilo Mu vojak s sulico sune skozi Srce. Ta »zaman moledujoča nebogljenost« je tista, ki vabi k zadoščevanju in spravni žrtvi. Tako se prav v tem odkriva najpristnejši žar ljubezni: ta »zaman moledujoča nebogljenost« plameni do neverjetnosti, pa ravno v tej nebogljenosti prežarja srca, da jih po poti zadoščevanja in spravne žrtve (kar ustreza pristno človeški poti) dvigne v isti žar — kajti odrešenci samo takrat odločilno sodelujejo pri odrešenju (»in s svoje strani na svojem mesu dopolnujem, kar nedostaja bridkostim Kristusovim, za njegovo telo, ki je Cerkev«, Kol 1, 24), kadar sotrpe s tem skrajnim izničenjem božjim: saj se je vsemogočnost božja ponižala vse do »zaman moledujoče nebogljenosti« — in dala s tem odrešilni odgovor na napuh prvega človeka, ki je segel po božji vsemogočnosti, ker ni maral biti otrok, navezan na očeta.

Zdaj nam je jasno, da je pobožnost Srca Jezusovega v tem svojem najglobljem smislu resnično v srcu skrivnosti odrešenja: kot pobožnost do nebogljene in brezuspešne ljubezni (ki prav tako odrešuje: »Bog je namreč vse skupaj uklenil v nepokorščino, da bi se vseh usmilil«, kot govori pismo Rimljanom — 11, 32). Razumljivo je, da se proti tej resnici združuje ves protest zgodovinskega in nadzgodovinskega janzenizma. Saj mu je ranjeno, plameneče in s trnjem kronano Srce prav za prav v pohujšanje, ker on sam nosi v sebi prebodeno in krvaveče srce: ki ga je prebodla in ranila prav tista skrivnost, ki nanjo odgovarja pobožnost Srca Jezusovega. Toda janzenizem zavrača ponižanje, ki tiči v »zaman moledujoči nebogljenosti«. Nadeva

ji oklep, v tem ko skuša vkovati Boga samega v oklep sodečega in pogubljajočega veličanstva. V svojem strašnem heroizmu je podoben zadeti zveri, ki se obupana vzpenja. Ni dvoma, da je v tem enak avguštinizmu — kolikor je veliko trpljenje, ki je zadnja leta žgalo cerkvenega učitelja, zbudilo v njem ogorčenja: »škandal« realnega krščanskega sveta. Toda ravno Avguštín je tisti, ki ga ne uči, ampak ga zdravi: v svojih pridigah proti donatistom, to je janzenistom svoje dobe — in v tresoči se besedi o »zdravilni rani ljubezni« (serm. 298, 2, 2), ki neposredno izraža zadnji smisel pobožnosti Srca Jezusovega. Cerkveni učitelj »noči« (kot zadnjega smisla našega tostranskega življenja) preusvaja isto, kar se ponavlja v pobožnosti Srca Jezusovega: karmelska skrivnost, ki najostreje izraža skrivnost odrešenja: žar ljubezni v mraku ljubezni. Če je skrivnost odrešenja, ki se od pisma Filipljanom do avguštinske teologije noči jasni in raste, končno dobila svojo obliko v karmelski pobožnosti, tedaj je pač pobožnost Srca Jezusovega, kakršno so nam jo dali cerkveni viri, krona te pobožnosti. Zakaj ta pobožnost daje zadoščevalni »ljubezni noči« svojo zadnjo brušnjo: »sramoto zaman moledujoče nebogljenosti« — in z njo najvišji žar. Pobožnost Srca Jezusovega pomeni potem to, kar Karmel, ki nam daje v svetnici naših dni skrivnost za naše dni: v Mali sveti Tereziji Deteta Jezusa in Svetega obličja: »mali«, ker je bila deležna skrajne majhnosti »zaman moledujoče nebogljenosti« — in to dosledno v skrivnostih, ki sta Betlehem (»Deteta Jezusa«) in Getsemani-Golgota (»in Svetega obličja«).